…гуу Октябриин найндэрөөр!

Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ,
…АДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

1921 оной … 21-һээ гарана | № 257 (17380) | 1986 оной ноябриин 7, пятница | Сэн 3 мүн.

Агууехэ Октябриин социалис революциин 69 жэлэй ой мандаха болтогой!

(КПСС-эй ЦК-гай Уряануудһаа).

…КРЕМЛЬ СОО БАЯРАЙ СУГЛААН БОЛОБО

XXVII съездын ленинскэ хараа шэглэлээр парти …е коммунис байгуулалтын болон эб найрамдалай …уулна. Марксизм-ленинизмдэ үнэн сэхэ байлга, … ба ерээдүйн үндэһэн шухала зорилгонуудые … эрдэм ухаанай үндэһөөр хандалга хадаа манай …алтануудай эшэ үндэһэн болоно.

Октябриин суртал һургаалнууд ба хэрэг манай үе …олонхой. 1917 ондо Россида туяаран гиигүүлэгдэ… сүлөөгэй ба социальна үнэн зүб байдалай толон … дээгүүр улам бүри һүр жабхалантайгаар манда… Октябриин социалис революци хүн түрэлтэнэй … үе саг — империализмһаа арадуудые сүлөөл… арадуудай хоорондохи дайн байлдаануудые бо…рөө, капиталай дарлалта мүлжэлгые зайсуулхын …ализмын түлөө тэмсэлэй үе саг нээгээ. Социалис … арадууд, түрүү үзэлтэй бүхы хүн түрэлтэн совет …эмта дэлхэй дээрэхи түрүүшын социалис гүрэнэй …рэһэн үдэрые тэмдэглэжэ байна.

…уд ерээдүй тээшээ бата найдамтайгаар харана. …үүлэгшэ арад габшагай ажалаараа социализмын …айдалай хэрэгые бэхижүүлнэ. Экономикодо, нии…йдалай бүхы һалбаринуудта революционно хуби… эдэбхитэйгээр батадхаха гэһэн партиин уряае …оун манай Эхэ ороной хото городуудай, һуурин … хүн зон ухаан бодолоороо, зүрхэ сэдьхэлээрээ һайшаан угтаһан байгаа. КПСС-эй болон Совет гүрэнэй гадаадын политическэ ажал ябуулгые бүримүһэн һайшаан дэмжэнэ. Совет-американ дээдэ тушаалта хүтэлбэрилэгшэдэй Рейкьявигта болоһон уулзалга дээрэ манай оруулһан эб найрамдалта дурадхалнууд, ядерна туршалгануудые болюулха тухай СССР-эй соносхоһон шиидхэбэри ядерна буу зэбсэгүүдые усадхаха, замбуулинай дайдада зэбсэг хэрэгсэл гаргалгые зайсуулан сараха харгы зам нээнэ.

Ороной социально-экономическа хүгжэлтые хурдадхахын түлөө үргэнөөр дэлгэрһэн тэмсэлэй оршон байдалда совет хүнүүд Агууехэ Октябриин 69-дэхи жэлэй ойе угтаба. Ниислэл хотын предприятинуудай түрүүшүүл, партиин, дайнай ба ажалай ветеранууд, эрдэм, соёлой ажал ябуулагшад, Совет Армиин болон Далайн-Сэрэгэй Флодой сэрэгшэд баярай оршон байдалда ноябриин 6-да Кремлиин Съезднүүдэй ордон соо сугларба. Агууехэ Октябриин социалис революциин 69-дэхи жэлэй ойдо зорюулагдаһан Москва хотын ажалшадай түлөөлэгшэдэй ба ниислэлэй гарнизоной сэрэгшэдэй баярай суглаан эндэ болобо.

Нүхэд **М. С. Горбачевые, Г. А. Алиевые, В. И. Воротниковые, А. А. Громыкые, Л. Н. Зайковые, Е. К. Лигачевые, Н. И. Рыжковые, М. С. Соломенцевые, В. М. Чебриковые, Э. А. Шеварднадзиие, П. Н. Демичевые, В. И. Долгихые, Б. Н. Ельциниие, Н. В. Талызиниие, А. П. Бирюковае, А. Ф. Добрыниние, М. В. Зимяниниие, В. А. Медведевые, В. П. Никоновые, Г. П. Разумовскиие, И. В. Капитоновые** суглаанда хабаадагшад үни удаан үргэлжэлһэн альга ташалгаар угтаба.

Суглаанай президиумдэ мүн баһа Грециин Компартиин ЦК-гай Генеральна секретарь Х. Флоракис, Урда Африкын Африканска Национальна Конгрессэй (АНК) президент О. Тамбо, Люксембургын Компартиин Түрүүлэгшэ Р. Урбани, Санмаринын Компартиин Генеральна секретарь Д. Гьотти, Мадагаскарай Бэеэ даанги байдалай конгрессэй партиин национальна түрүүлэгшэ Р. Андрибмандзату, Урда-Африкын Компартиин Национальна түрүүлэгшэ Д. Слово гэгшэд байлсаба.

Зал соо хилын саанахи олон тоото айлшад, хари гүрэнүүдэй дипломадууд байлсаба.

Моссоведэй гүйсэдхэхэ комитедэй түрүүлэгшэ **В. Т. Сайкин** баярай суглаа нээгээ.

Суглаанда хабаадагшадта халуун дулаанаар угтагдажа, КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, КПСС-эй ЦК-гай секретарь **Е. К. Лигачев** «Октябриин замаар, революционно зохёон байгуулхы ёһоор» гэһэн элидхэл хэбэ.

Элидхэл ехэ анхаралтайгаар шагнагдажа, нэгэнтэ бэшэ удаан үргэлжэлһэн альга ташалгаар угтагдаһан байна.

Баярай суглаан дүүрэбэ. Советскэ Союзай Гимн зал соогуур һүр жабхалантайгаар зэдэлнэ.

Удаань һайндэрэй концерт болобо. Коммунис партиин ба Совет гүрэнэй хүтэлбэрилэгшэд концерт хараа.

Агууехэ Октябриин социалис революциин 69-дэхи жэлэй ойдо зорюулагдаһан баярай суглаанууд мүн лэ союзна республикануудта, ороной бусад хото городуудта болобо.

…КТЯБРИИН ЗАМААР, РЕВОЛЮЦИОННО ЗОХЁОН БАЙГУУЛХЫ ЁҺООР

Агууехэ Октябриин социалис революциин 69-дэхи жэлэй ойдо зорюулагдажа, 1986 оной ноябриин 6-да Кремлиин Съезднүүдэй ордон соо болоһон баярай суглаан дээрэ нүхэр Е. К. ЛИГАЧЕВОЙ хэһэн элидхэл

Нүхэдүүд!

Октябриин социа… …юциин 69-дэхи жэ… …тэмдэглэхын тулада …дэ, Кремльдэ, оро… …л зал соо суглар… …ет общественэй хүг… …ехэ хубилалтын …апрелиин Пленумэй …үүдэй үндэһөөр, XXVII съездын про… заабаринуудай үн… …, партяар за… …түүлэгдэжэ байгаа …лтын оршон бай… …орон энэ ойе …байна.

…ороной хуби заяа …ийн түүхын ябасые …һан революциин …альна талаар сү… …иональна эрхэ сү… …зам арадуудта нээ… …юциин, эб найрам… …лон уласхоорондын …илсагнай түгые га… …дээрэ намилзуул… …юциин хэрэг, — энэ асари ехэ ба орёо хэсүү, һайн һайхан ба бэлэн бэшэ хэрэг үргэлжэлһөөр гэжэ бидэнэр ходобоо хэлэдэг байһамди, харин мүнөөдэр илангаяа хүсэтэйгөөр онсолон тэмдэглэхэ эрхэтэйбди.

Октябриин һүүлээр үнгэрһэн жэлнүүдтэ бидэнэр коммунизм тээшэ агууехэ замда түрүүшын харгы гаргагшадай үүргэеэ гээгээгүйбди гэжэ орон дотор боложо байгаа хубилалтанууд, тэдэнэй үндэһэ һуури болгошо суртал бодолнууд тон эли тодоор гэршэлнэ. Манай революционно ухаан бодол мохоогүй, манай зохёон байгуулхы эршэ хүсэн барагдаагүй, харин манай политическэ хүсэл зориг хадаа засаг дайлан абахыень, шэнэ общество байгуулхыень пролетарска, ажалша Россиие бодхооһон большевигүүдэйхидэл адли булад хатуу байһан зандаа. Ниитын дэбжэлтын шэнэ орьёлнууд өөрөө түйлагдашадаггүй гэжэ бидэнэр ленинскэ үеын революционернүүдтэл адли һайн ойлгонобди. Тиин манай апрелиин Пленумэй, манай XXVII съездын шиидхэбэринүүд эршэтэй шачгаар ажал ябуулгаяа эрхилхэ, мүн совет хүнүүдэй аша туһада, арадуудай аша туһада социализмын арга боломжонууд болон булюу талануудыень эгээл дүүрэнээр ашаглаха гэһэн эрилтэ мүн болоно.

Ленинскэ ёһоор бодомжолхо, ажал ябуулгаяа эрхилхэ, абаһан шиидхэбэринүүдээ большевик зоригтойгоор, нэтэрүү шангаар бэелүүлхэ гэһэн эрмэлзэл КПСС-эй мүнөөдэрэй хүдэлмэриинь 1917 оной революционернүүдэй стратеги болон тактикатай бодстоор холбоно.

…ШЭНЭДХЭН ХУБИЛГАЛГЫЕ ШУУД БЭЕЛҮҮЛХЭ, СОЦИАЛИЗМЫН …ЁОН БАЙГУУЛХЫ ХҮСЭНҮҮДТЭ УЛАМ ҮРГЭН ЗАМ НЭЭХЭ

… революциин …шэнэ, социалис об… …дэлөөд, һүүлээрнь …үндэр шатада хүрэ… …байна.

… политическэ, …лой талаар … хара… …е общество капита… …е бүхэли үе шатаар …ябана. Эндэ засаг …дбэриин хэрэгсэл… …гарта байна. Эн… …дарлалта, али …ын социальна дар… …иональна зүришэл… …уудаануд үгы. Совет … хадаа хамтаараа … болон бэе бэедээ …ёһоор туһаласалгын …мүн. Эндэ хүн бү… …үйдээ найданги, со… …талаар найдамтай …үйлһан мэдэрэлтэй… …уна. Үнэн зүб бай… …хүн бүхэниие адли …хүгжөөхэ тухай орол… …ын дэбжэлтые …үсэн болохо тухай …эр үгһаа хүсэдэг …бодолнууд бо… …бэелүүлэгдээ.

…ажабайдалай үндэ… …асуудалнуудые …шадаха байһан ябa… …социалис байгуу… …булюу талань хараг… …гдана.

…революци хадаа …ной үйлэдбэрилгын …түсэбэй ёһоор, эр… …хүгжөөхэ ябa… …табяе. Һаяар ста… …ехэ баяртай ушар …инь гэбэл: СССР… …на баялиг рево… …тэзхи хэмжээ 50 …дахин. Энэнь Хол… …үүдтахи мүн лэ …баримтаһаань арба …байна. Хэрбээ до… …он гадаадын контр… …дээрмэдэлгэ, һүү… …терсвецүүдэй бу… …манда ямар ехэ …сон болон һандар… …гэжэ хараада …тоонууд хадаа …социализмын агуу… …байгуулхы хүсэтэй …харуулна.

Совет засагай жэлнүүдтэ манай арадай ажабайдалай хэмжээн болон шанарынь эрид хубилаа. Хүн зоной бодото олзоонь городто 12 дахин, хүдөөдэ 19 дахин дээшэлһэн байна. Лаб хангагдаха хүдэлмэришье, түлөөһэгүй медицинскэ туһаламжашье, ютэлхэдөө материальна талаар тэдхэгдэхэ эрхэшье, мүн гүрэнэй болон ниитын хэрэгүүдые хүтэлбэрилгэдэ хамаг бүхы хүнэй хабаадалсалга совет хүнүүдэй ажабайдалда юрын лэ зүйлнүүд болонхой. Социально-соёлой, илангаяа гэр байрын барилгада ехэ юумэн хэгдэнхэй. Имагтал һүүлэй 30 жэлэй туршада баригдаһан гэрнүүдтэ 240 миллион хүн шэнэ байра топлоо.

Социальна революциин һүүлээр манайда соёлой революци болоо. Тэрэ хадаа арад зондо бүгэдэ ниитээрээ үзэг бэшэгтэй болохо ябадал олгоо, олон миллион хүнүүдые техникэ һайнаар мэдэгшэд, мүн үйлэдбэриин түрүүшүүл, мэргэжэлтэд болон эрдэмтэд болгоо. Совет эрдэм ухаан болон инженерэ бодол замбуулин тээшэ зам хүн түрэлтэнэй үмэнэ нээгээ. Тэрэниие амгалан ёһоор ашаглалгада, тэрэшэлэн дэлхэйн эрдэм-техникын дэбжэлтын хэдэн бусад шэглэлнүүдээр СССР түрүү һууринуудта батаар гаранхай. Эдэ бүгэдэ эрдэм мэдэсын болон дүй дүршэлэймнай айхабтар ехэ баялиг болонхой. Үйлэдбэрилгын хүсэнүүдые шэнэ революционно ёһоор хубилгажа эхилхэдээ, энэ асари ехэ баялигаа ашаглаха байнабди.

Социализм манай Эхэ ороной байдал болон үүргыень уласхоорондын оршондо үндэһөөрнь хубилгаа. Тэрэ бидэндэ айхабтар түгэс материальна, үзэл сурталай болон оюун сэдьхэлэй хүсэ шадал олгожо, энээнэй ашаар бидэнэр дэлхэйн үйлэ хэрэгүүдэй ябасада үрэ ехэтэйгээр нүлөөлхэ, манай ороной болон дэлхэйн бүхы арадуудай амгалан тайбан ажабайдалай түлөө тэмсэлые добтолхы ёһоор эрхилхэ аргатай болонхойбди. Сэрэгэй-стратегическэ талаар империализмын хүсэнүүдтэй тэнсүү боложо шадаад, СССР болон тэрэнэй союзнигууд ядерна дай үүсхэжэ боломоор булимтарагшадай арга боломжонуудые хизаарлажа шадаһан байна.

Тобшоор хэлэхэдэ, 17-дохи оной Октябриин һүүлээр совет хүнүүдэй хэдэн үетэнэй хэһэн, бүтээһэн юумэн КПСС-эй XXVII съездын хараалһан түсэбүүдые бэелүүлхэ, партиин Программа дотор табигдаһан түүхэтэ зорилгонуудые бэелүүлхэ найдамтай үндэһэ һуури болоно. Манай ороной социально-экономическа хүгжэлтые түргэдхэхэ, ниитын ажабайдалые шэнэдхэхэ гэһэн һанал бодол, шэныe үүсхэгшэ манай шиидхэбэринүүд болон дотоодын ба гадаадын политикадахи ябуулганууд энэ үндэһэ һуурида, социализмын хизааргүй ехэ арга боломжонуудта түшэглэнэ.

Мүнөө улам ехээр дэлгэржэ байгаа шэнэдхэн хубилгалга революционно шэнжэ шанартай юм. Эршэ дэлисээрээшье, удха шанараараашье тиимэ. Манай ниитын байгуулалтын уг шанарые хубилгаха тухай эндэ хэлэгдэнэ бэшэ гэжэ ойлгосотой. Тад һөөргэ, эдэ үйлэ хэрэгүүд үндэһэ һуури болгошо социалис гол ёһонуудые батадхаха, хүгжөөхэ, тэрээнтэй тааралдахагүй бүхы юумые усадхаха, социализмын асари ехэ хүсэ шадалые аша үрэтэйгөөр хэрэглэхэ эрхэ байдал бии болгохо хэрэгтэ зорюулагданхай. Социализмые улам ехэ болгоё! — гэһэн эли тодо үгэнүүдээр парти шэнэдхэн хубилгалгын гүнзэгы удхыень харуулна.

Бидэнэр социалис үйлэдбэриин харилсаануудые шэнэдхэхэ, улам ехэ боложо байгаа үйлэдбэрилгын хүсэнүүдтэй тэдэниие тогтууритайгаар тааралдуулха хэрэгые шиидэнгээр бэелүүлжэ эхилээбди. Манай байгуулалтада хабаатай социальна үнэн зүб байдал гэшые тон наринаар сахихын, хүгжөөхын тулада ехэ юумэн хэгдэнэ, түхэл янзанууд, арадай социалис ёһоор өөрыгөө хүтэлбэрилхэ ёһо гурим улам үргэдэн баяжуулагдана. Социалис обществоһоо ондоо нэгэшье обществодо үгы, байхашьегүй дэбжэлтын айхабтар хүсэтэ нүхэсэлнүүд гүйсэд дүүрэнээр ашаглагдажа эхилбэ гэжэ эдэ бүгэдэ харуулна.

Апрелиин Пленумэй, XXVII съездын шиидхэбэринүүдые бодото дээрэнь бэелүүлэн, бидэнэр манай партиин политическэ хүсэ шадалые, политическэ нэрэ хүндыень асари ехээр дээшэлүүлжэ шадаабди. Энэ арсашагүй баримта, манай ехэ түйлалта мүн.

Гэхэтэй хамта энэмнай мүн партиин харюусалгын ехэ болоһые харуулна. Арад зон КПСС-эй хараа шугамые һайшаагаа, дэмжээ, мүн өөрынь хүсэл зоригые харуулһан зүйл гэжэ хүлеэн абаа, энээнһээ ондоо хараа шугам байхагүй гэжэ ойлгоо. Тиимэһээ табигдаһан уг зорилгонуудаа нэтэрүү шангаар бэелүүлхын түлөө оролдохо гэшэ гансал һайн хүсэлэй хэрэг бэшэ болоно. Энэмнай заатагүй дүүргэхэ уялгамнай мүн. Шэлэн һунгаһан замһаа хадуурбал, гэдэргээ гү, али хажуу тээшээ сухарибал, бидэнэр ехэ политическэ сэнгээр харюусаха, энээнһээ уламжалан, социализмда этигэн найдалга алдагдаха байна бшуу. Тиин имагтал манай түсэб бодомжонуудаарнай бэшэ, харин обществодо түйлаһан бодото хубилалтануудаарнай, үнэн бодото үрэ дүнгүүдээрнай бидэниие сэгнэхэ юм.

Бидэнэрэй амилдаг агаарнай арюун болоо гэжэ мүнөө дэмы хэлсэгдэнэгүй. Гэбэшье тэрэниие бүгэдэ дүүрэн сэзжээр амисхаалжа үшөөл һураадүй байна гэжэ мэдэрхэ хэрэгтэй. Бүгэдэ хүнүүд боложо байгаа үйлэ хэрэгүүдэй удхые гүйсэд ойлгоно гэжэ хэлэхын аргагүй. Зарим хүнүүд шэнэдхэн хубилгалга хадаа манай социалис байшангые зарим тэдыл заһажа һайжаруулха ябадал гэжэ харадаг байна. Теэд тэдэнэр эндүүрнэ. Шэнэдхэн ху…а гэшэ экономикодо, политическэ, социальна һалбаринуудтахи үндэһэн зүйлнүүдые гүнзэгыгөөр хубилгаха ябадал мүн. Тэрэмнай эгээл тиимэ шэглэлтэй, тэрэнэй уг шанарынь тиимэ бшуу. Тиимэһээл тэрэ зайлуулагдашагүй шэнжэ шанартай байха юм.

Экономикодо хэгдэхэ хубилалтануудай үндэһэн шухала удха шанартай байханьа, нүхэдүүд, элитэ. Эдэ хубилалтанууд эли бодо мэдэрэгдэн харагдажа байна. Арадай ажахые ехэ хэмжээгээр техническэ талаһаань шэнэдхэн һэльбэхэ хэрэг эхилээ. Машина бүтээлгые урид түргэнөөр хүгжөөхын тулада, тэрэнэй продукциин шанарые түргэнөөр, эрид һайжаруулхын тулада ехэ юумэн хэгдэнэ. Хүтэлбэриин эмхидхэлэй байгууламжые гүнзэгы ехээр шэнэдхэн хубилгалга арадай ажахын гол шухала комплекснуудта — машина бүтээлгын, агропромышленна, түлишын-элшэ хүсэнэй, барилгын, гадаадын экономическа талаар үрэ нүлөөгөө үзүүлжэ байна. Ажахы эрхилхэ шэнэ арга оньһон бүрилдүүлэгдэжэ байнхай. Хоёр һарашье болонгүйгөөр, бүхы промышленностьмнай, барилга, түмэр замай транспорт, худалдаа наймаан хадаа ехэ экономическа туршалгын үедэ шалгагдаһан ажал хүдэлмэриин шэнэ эрхэ байдалда орохонь. Тиихэдэ табан промышленна министерствын нэгэдэлнүүд болон предприятинууд ажахын гүйсэд тоосоондо мүнгэ зөөрөөр өөрыгөө өөрөө хангаха гуримда орохонь. Эндэ ашаг олзо гэшэ коллективүүдэй социальна болон үйлэдбэриин хүгжэлтын шиидхэхы эшэ үндэһэн болоно ха юм.

Экономическа ажал ябуулга эмхидхэлгэдэ демократическа централизмын хоёр зүйл улам бэхижэн хүгжөөгдэнэ. Түсэбтэ хүтэлбэриин аша үрын улам ехэдхэгдэхэтэй, мүн нэгэ газарһаа хүтэлбэрилдэг гуримай нарижуулагдахатай хамта предприятинууд болон нэгэдэлнүүдэй бэеэ даагаад ажаллаха хизаарынь, харюусалганьа улам үргэдхэгдэнэ. Эрдэм-техникын дэбжэлтые тэдэнэй һаадгүйгөөр нэбтэрүүлхэ эрхэ нүхэсэлнүүд, тэдээнтэй холбоотой ажахынуудтай найдамтайгаар харилсан ажаллаха, мүн бүтээсэ ехэтэйгээр ажаллаха эрхэ нүхэсэлнүүд байгуулагдана. Табан жэлэй туршада тогтууритай байха экономическа нормативууд эндэ илангаяа ехэ үүргэ дүүргэхэ ёһотой.

Арбан хоёрдохи түсэбтэ табан жэлэй үнгэрһэн түрүүшын арбан һара хадаа манай арадай ажахын улам эршэмтэй түргэнөөр хүгжэжэ эхилһэн тухай гэршэлнэ. Национальна доход болон промышленна үйлэдбэри 80-яад онуудта эгээл ехэ эршэ дэлисэтэйгээр дээшэлжэ байнхай. Металлургиин, нүүрһэнэй болон газова промышленностиин, транспортын хүдэлмэри нилээд һайжараа. Ажалай бүтээсэ тогтоогдоһон хэмжээнһээ ехээр дээшэлээ, продукциин единицэ бүхэндэ хэгдэдэг гаргаша хараалагдаһанһаа ехээр хороо.

Хүдөө ажахын продукциин ургалтын, эршэ хараалагдаһанай ёһоор, табан жэлэй түсэбэй жэл бүриин дундуур даа… баринуудай хэмжээ хоёр дахин шахуу үлүүлбэ. Бүхы хураагдаһан орооһо таряан 210 миллион тонно шахуу болохо. Энэнь үнгэрһэн табан жэлдэ орооһо үйлэдбэрилхэ жэл бүриин дунда зэргын хэмжээ 30 миллион тонноор үлүүлнэ.

Арбан хоёрдохи табан жэлые эршэмтэй түргэнөөр эхилхэ арга оролдосотой шанга ажалаараа олгоһон манай ороной ажалшадта алдар соло!

Үйлэдбэридөө шэнэ ёһоор хандалгые амжалтатайгаар бэелүүлдэг, ажахыгаа ашаг үрэ ехэтэйгээр эрхилдэг предприятинууд болон нэгэдэлнүүд нилээд олошорбо. Баруун-Сибириин металлургическа комбинат болон Северскэ сорго хоолойн заводой, Новополоцко «Полимир» нэгэдэлэй һүүлээр олон зуун нэгэдэлнүүд болон предприятинууд продукцяар хангаха договорнуудые зуун процентээр дүүргэхэ гээшые уялгата хуули гэжэ тоолодог болонхой. Москва, Ленинградай, Украина, Ураал болон Сибириин олон завод, фабриканууд хүдэлмэрилэгшэдэйнгээ тоо олошоруулангүйгөөр үйлэдбэриез ехэ болгожо шададаг болонхой. «Криогенмаш» гэжэ эрдэмэй-үйлэдбэриин нэгэдэлэй, Ивановай станок бүтээлгын нэгэдэлэй, Купавинска нарин сэмбын фабрикын жэшээгээр олон мянган ажалша коллективүүд түрүү технологи хэрэглэн, имагтал нэгэдэхи классай продукци гаргаха гэшэ нэрэ хүндымнай хэрэг гэжэ тоолодог болонхой.

Белорусси болон Литвагай, Татари болон Башкириин, Алтайн, Краснодарай, Ставрополиин хизаарнуудай, Оренбургын, Житомирско, Крымскэ, Кустанайн, Кокчетавска болон хэдэн бусад областьнуудай хүдөө ажахы эрхилэлгын шэнэ юнол арганууд, ажахы эмхидхэхэ түрүү түхэл маягууд, эршэмтэй технологи улам ехээр хэрэглэгдэдэг боложо байнхай. Имагтал энээнэй үндэһөөр хүдөө ажахын продукциин нилээд ехэ ургалта эндэ түйлагдаа.

Гэхэтэй хамта, нүхэдүүд, хэдэн һалбаринуудта, олон ажалша коллективүүдтэ шэнэдхэн хубилгалга аалияр бэелүүлэгдэнэ. Шанарай талаар эрид хубилалта эндэ үшөө болоодүй. Эрдэм-техникын хүдэлмэринүүдэй хэмжээн ехэ болобошье, мүнөө үеын зорилгонуудта үшөөл тааранагүй. Ажалай бүтээсын ургалтын салин хүлһэнэй ургалтаһаа гээгдэжэ ябаһан үсөөн бэшэ предприятинууд бии байна. Тэндэ нөөсэнүүд гамгүйгөөр хэрэглэгдэнэ. Арадай хэрэглэлэй шанар муутай эд бараа үйлэдбэрилгэ үргэлжэлһөөр. Технологическа нормо болон дүримүүд эбдэгдэжэ,

(Үргэлжэлэлынь 2-дохи нюурта).

АША ҮРЭ ЕХЭТЭЙ ТЕХНИКЭЭР ХҮДӨӨ НЮТАГЫЕ ТҮРГӨӨР ХАНГАХА

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь М. С. Горбачев Хүдөө ажахын машина бүтээлгын бүхэсоюзна эрдэм-шэнжэлэлгын институтда дэлгээгдэһэн хүдөө ажахын шэнэ оньһон техникын выставкэдэ ноябриин 4-дэ орожо хараба.

Шэнэ оньһон техникын табигдажа харуулагдаһан стендүүдэй дэргэдэ машинануудай конструкторнуудтай, эрдэмтэдтэй, предприятинуудай, министерствэнүүд болон албан зургаануудай хүтэлбэрилэгшэдтэй үнэн сэхэ, дэлгэрэнгы хөөрэлдөөн боложо, ашаг үрэ ехэтэй оньһон техникээр, машина түхеэрэлгэнүүдээр хүдөө нютагые дары түргөөр хангаха шухала гэжэ тэмдэглэгдэһэн байгаа. Ушарынь юуб гэхэдэ, эдэ бүгэдэ Эдеэ хоолой программые бэелүүлгын хэлбэришэгүй эрхэ нүхэсэл болохо юм.

Нүхэд **В. И. Воротников, Е. К. Лигачев, В. И. Долгих, Б. Н. Ельцин, В. П. Никонов,** СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын Нэгэдэхи орлогшо **В. С. Мураховский** уулзалгануудта, хөөрэлдөөнүүдтэ хабаадаба.

Удаань эндэ зүблөөн боложо, ороной агропромышленна комплексые оньһон техникээр хангалгые һайжаруулха талаар КПСС-эй XXVII съездын, ЦК-гай апрелиин (1985 он), июниин (1986 он) Пленумүүдэй шиидхэбэринүүд дотор тодорхойлогдоһон зорилгонуудай ямараар бэелүүлэгдэжэ байһые зүбшэн хэлсэбэ.

М. С. Горбачев тобшохон оролто үгэ хэлэжэ, зүблөөе нээгээ. Мүнөө таряан болон мал ажал дээрэ эршэмтэй һайн технологи нэбтэрүүлхэ гээшэ тон шухала удха шанартай болоо гэжэ хүдөө ажахын ажалшад һайн ойлгоно. Эгээл тиимэһээ түрүү һайн технологи нэбтэрүүлхэ, эрилтэ табиһан асуудалнуудта тэдэнэр онсо эрилтэтэйгээр хандана гэжэ тэрэ хэлээ. Эдэ бүхы асуудалнууд нэн түрүүн оньһон техникэ нэбтэрүүлгэһээ дулдыдаха байна. Иимэһээ түсэбтэ арбан хоёрдохи табан жэлдэ бидэнэй хараалһан хүдөө ажахын машина бүтээлгые хүгжөөлгын программые сүм бэелүүлхэ гээшэ онсо шухала удха шанартай.

Металлургнууд, химигүүд, электротехнигүүд, барилгашад зүблөөндэ хабаадажа байна. Тэдэнэр хүдөө ажахыда машина бүтээгшэдтэй харилсаа холбоо тогтоодог юм. Эндэ тэдэнэрһээ ехэ юумэн дулдыдана. Энээниие бултадаа хараада абаха ёһотойбди, гэжэ М. С. Горбачев мэдүүлбэ.

СССР-эй тракторна ба хүдөө ажахын машина бүтээлгын министр **А. А. Ежевский,** мал ажалай болон тэжээл үйлэдбэрилгын машина бүтээлгын министр **Л. И. Хитрун** зүблөөн дээрэ элидхэлнүүдые хэһэн, мүн СССР-эй хара металлургиин министр **С. В. Колпаковой,** станок бүтээлгын ба инструментальна промышленностиин министр **Н. А. Паничевай,** химическэ промышленностиин министр **Ю. А. Беспаловай,** СССР-эй Наукануудай академиин вице-президент академик **К. В. Фроловой,** СССР-эй Госстандартын түрүүлэгшэ **Г. Д. Колмогоровой,** СССР-эй Госпланай түрүүлэгшын нэгэдэхи орлогшо **А. А. Реудэй** мэдээсэлнүүд шагнагдаһан байгаа.

Элидхэлнүүд болон мэдээсэлнүүдые зүбшэн хэлсэлгын дүнгүүдые согсолходоо, **М. С. Горбачев** иигэжэ хэлэбэ: Национальна доходой ургалтын эршэ дэлисые шэнэ шатада гаргахын, энээнэй үндэһөөр экономическа, социальна ба оборонно бүхы зорилгонуудые амжалтатайгаар шиидхэхын тула экономико хүгжөөлгэдэ шэнэ ёһоор хандаха шухала гэжэ партиин Центральна Комитет манай ороной ажабайдалда, экономическа ба социальна байдалда үндэһэлэн тоолоно. Имагтал иимэ шэнжэлгын үндэһөөр эрдэм-техникын дэбжэлтые хурдадхаһанай, хүнэй эдэбхи үүсхэлые бадаруулһанай ашаар лэ экономикоёо хүгжөөхэ аргатай байнабди гэһэн тобшололдо хүрэжэ ерээбди.

Апрелиин Пленум дээрэ, КПСС-эй XXVII съезд дээрэ хэлэгдэһэн юумэ дабтаха гэнэгүйб. Зүб зам шэлэһэндээ, зүб харгыда гараһандаа, мүнөө улам бүри батаар этигэн найдажа байнабди гэжэ тэмдэглэхые хүсэнэб. Энэ замһаа хадуурха ёһогүйбди. Энэ хадаа манай экономикодо тохёолдожо байһан хангалтагүй ажал хэрэгүүдтэй, социальна политикада, тэрээнһээ дутуугүй шухала бусад асуудалнуудта ехэ хохидол ушаруулжа байдаг юумэнтэй эбсэхэ гэһэн удхатай бшуу. Юрэнхы дээрээ энэ хараа замаа шэлэлгэ, энэ политика, хурдадхалгын энэ хараа шэглэл зүб байна.

Эсэгэ оронойнгоо машина бүтээлгые хурдан түргэнөөр хүгжөөхэ; тэрэниие шэнэдхэн хубилгаха, шэнэ техническэ, бүри үндэр дээдэ, мүнөөнэй хэмжээндэ гаргаха гэһэн тобшололдо хүрэжэ ерээбди. Бүхы арадай ажахые хубилгаха, тэрэниие техническэ шэнэ хэмжээндэ гаргаха арга олгоһон продукци үйлэдбэрилэн гаргахаар манай машина бүтээлгые хүгжөөхэ гээшэ тон шухала удха шанартай.

Хэрбээ хүдөө ажахын машина бүтээлгэ тухай хэлэхэ болоо һаа, тэрэ нэгэ булюу талатай. Бүри урид, апрелиин Пленумэй урда тээ, КПСС-эй XXVII съездын урда тээ бидэ энэ программые бэелүүлжэ, манай хүдөө ажахын түхэл шарайе үндэһөөрнь хубилгахын тула арадай ажахын машина бүтээлгые шэнэдхэн хубилгалгын асари ехэ программые баталан абаа һэмди. Үндэр баян ургаса ургуулжа хуряаха, мал ажалай ашаг шэмэ арьбадхаха, ажалай бүтээсэ эрид дээшэлүүлхэ шухала.

Тракторна ба хүдөө ажахын машина бүтээлгын министерство, Мал ажалай ба тэжээл үйлэдбэрилгын, машина бүтээлгын министерство, мүн тэдээнтэй хамта хүдэлдэг министерствэнүүд болон албан зургаанууд хэзээ ёһотой һайнаар хүдэлдэг болохо юм гэһэн асуудал бүхы оромнай табижа байна. Ниитэ гүрэн түрын зорилгодо иимээр лэ хандаха хэрэгтэй. Эдеэ хоолой программа — ниитэ арадай хэрэг мүн. Бүхы арадтаяа хамта тэрэниие шиидхэхэ ёһотойбди. Юрэдөөл, энээн тухай хөөрэлдөөн боложо байна.

(Түгэсхэлынь 3-дахи нюурта).

БАЯРАЙ СУГЛААН

Үсэгэлдэр Буряадай гүрэнэй оперо болон балетэй академическэ театрай байшан соо Агууехэ Октябриин социалис революциин 69 жэлэй ойдо зорюулагдаһан баярай суглаан болобо. Президиумдэ партиин, ажалай, дайнай ветеранууд, ажалай түрүүшүүл, партийна, совет хүдэлмэрилэгшэд һууба.

Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын нэгэдэхи орлогшо С. Н. Булдаев Агууехэ Октябриин һайндэртэ зорюулагдаһан элидхэл хэбэ.

Баярай суглаанай түгэсхэлдэ һайндэрэй ехэ концерт харуулагдаа.

ОКТЯБРИИН ЗАМААР, РЕВОЛЮЦИОНН… ЗОХЁОН БАЙГУУЛХЫ ЁҺООР

(Үргэлжэлэл. Эхининь 1-дэхи нюурта).

энэнь хүндэ хүшэр, заримдаа гашуудалта хойшолонгуудта хүргэнэ.

Хурдадхалга гээшэ миин лэ ургалта бэшэ, харин заатагүй ургалтын шэнэ шанар болоно. Энэ талаар һайн зүйлнүүд манда бии болонхой. Гэбэшье тэдэнэр үшөөл тогтууритай болоногүй. Тэдэ үшөөл бата һайн үндэһэ һууригүй байна. Тиин КПСС-эй Центральна Комитедэй эрилтын ёһоор имэ үндэһэ байгуулха хэрэгтэ мүнөө бүхы хүсэлэл оролдолгоёо зорюулха ёһотойбди.

Түбхын түрүүндэ бүхы заабаринууд үнэхөөрөө бодото дээрээ бэелүүлэгдэдэг байха, тэдэниие еһын тэдысэ бэшэ, харин эрид шууд бэелүүлдэг болохо ёһотой бшуу. Харахада, эндэ юун болоноб? Жэшээнь, хэрэглэгшэдтэй баталагдаһан ажахын договорнууд предприятинуудай түсэбүүдые бүрилдүүлхэ үндэһэ һууринь болохо ёһотой гэжэ тодорхойлогдонхой. Харин үнэн дээрээ эдэ договорнууд продукцяар хангагшадай үйлэдбэриин түсэбүүдтэ урда тээнь хараалагдаһан зүйлнүүдые миин лэ дабтаһан ябадал болошоно. Ондоогоор хэлэхэдэ, урдынхидал адли тэргэнь моринойнгоо урда байна, урдынхидал адли хэрэглэгшын, тиимэ болохолоороо ниитын бодото хэрэглэмжэнүүд ехээр хайхарагданагүй гээшэ. Үгышье һаа, һэльбэн шэнэдхэлгые абажа үзэе. Зарим предприятинуудта тэрэ бүри богонихон болзор соо хэгдээд дүүрэшэнэ. Гэбэшье бүтээсэ багатай түхеэрэлгын үндэһөөр хэгдэһэн тула предприятиин хүсэ шадалынь бодотоор ехэдхэгдэнэгүй, технико-экономическа үрэ дүнгүүдые һайжаруулнагүй.

Эдэ бүгэдэ хадаа мүнөөдэр тусхай журам — шэнэдхэн хубилгалгын журам хэрэгтэй гэжэ энэ хурсаар харуулна. Тэрэ хадаа үдэр бүриингөө хүдэлмэридэ имагтал эмхи гуримтай, нарин нягта байхые хүтэлбэриин орган бүхэнһөө, һалбари болон коллектив бүхэнһөө, ажалшан бүхэнһөө эрэд дүүрэнэ бэшэ. Тэрэ хадаа ажахын байдалые шэнэдхэхэ стратегическэ зорилгонуудые шиидхэхын тулада заримдаа үнэхөөр өөл шэн зоригтой ябуулгануудые эрхилхые, үүсхэл гаргахые эринэ бшуу. Ажал ябуулгая имээр лэ эрхилээ һаа, ниитын ехэ хубилалтануудые түйлажа болохо юм гэжэ Октябриин дүй дүршэл, социалис байгуулалтын бүхы эрид хубилалтануудай дүй дүршэл тодоор харуулна.

Зарим тэды һайжаралтанууд болоҥ хубилалтануудһаа хүтэлбэри болон ажахы эрхилэлгые бүхы дээрэнь эрид ехээр шэнэдхэн хубилгаха гэһэн эрилтэ бодото дээрээ табигдаба. Тиигэжэ түсэблэлгэ, мүнгөөр хангалга, үнэ сэнгүүдые бүрилдүүлгэ, продукцяар хангалга хубилгагдаха ёһотой. Ниитын үйлэдбэри хүтэлбэрилхэ бүхы арга боломжонууд — арадай ажахын һалбариин, газар дэбисхэрэй болон программна арга боломжонууд элсүүлэгдэхэ зэргэтэй. Мүн шэнэдхэн үйлэдбэрилгын бүхы шатанууд, экономическа ургалтын бүхы нүхэсэлнүүд хабаадуулагдаха ёһотой. Имэ шэнэ, хубилгагдаһан системэ байгуулха хэрэг түргэдхэхэ гээшэ тон шухала гэжэ парти тоолоно.

Улам олон предприяти болон нэгэдэлнүүд өөрынгөө гаргашые даадаг, өөрыгөө өөрөө мүнгэ зөөреэр хангадаг гуримда орохо ёһотой. Ажахын тоосоото харилсаан улам үргэнөөр, гүнзэгыгөөр нэбтэрүүлэгдэхэ ушартай. Энээнһээ уламжалан, хоёр зайлашагүй имэ эрилтэ табигдана. Нэгэдэхеэр, ажахын байгуулалтын дээдэ шатануудые, министерствэнүүд болон албан зургаануудые хүтэлбэриин экономическа онол аргануудта түргэнөөр оруулха. Тэрээнгүйгөөр арадай ажахын гол шата болоһшо предприятинууд болон нэгэдэлнүүдые ажахын тоосоондо оруулалгаһаа үнэхөөрөө ехэ ашаг үрэ хүлеэхын аргагүй. Хоёрдохёор, ажахын тоосоое «доодо шатануудта» — цехүүдтэ, бригадануудта шууд нэбтэрүүлхэ, тэрэниие хүдэлмэришэн бүхэндэ, мэргэжэлтэн болон хүтэлбэрилэгшэ бүхэндэ хүргэхэ хэрэгтэй. Тиигэбэл лэ бидэнэр бүхы шатануудта бэеэ даанхай ябадал болон харюусалга бии болгохобди. Имагтал энэ ушарта хүнэй үүргэ эрмэлзэлые бүхы хэмжээгээр эршэдхэжэ, арад зоной урмашал болон үүсхэлые дээшэлүүлжэ шадахабди.

Үйлэдбэриин һалбаринуудтахи салин хүлһэнэй ёһо гурим наринжуулан һайжаруулха тухай айхабтар шухала тогтоол Центральна Комитет, правительство болон ВЦСПС батаһан абаа. Эндэ хараалагдаһан хэмжээнүүд хадаа ажахы эрхилхэ шэнэ гуримые нэбтэрүүлхэ хүдэлмэриин таһаршагүй нэгэ хубинь мүн. Энээнһээ хойшо салин хүлһэ дээшэлүүлхэ гээшэ удха шанараараа тэс ондоо үндэһөөр болохо юм: Ажалша коллективүүдэй ажахы ябуулгын һайжарһанһаа сэхэ дулдыдуулан, тэдэнэй өөһэдынь олоһон мүнгэ зөөреэр бэелүүлэгдэдэг болохо. Эндэ бидэнэр социализмые хүгжөөлгэдэ, хүн бүхэнһөө — арга шадабаринь зэргээр, хүн бүхэндэ — хэһэн ажалайнь зэргээр гэһэн эрилтые бодото дээрэнь бэелүүлхэ талаар ехэ шухала алхам урагшаа хэнэбди.

Энэ ёһо гуримые удаа дараагаар бэелүүлгэ арад зоной байдал һайжаруулха, ажалшадай хэрэглэмжэнүүдые хангаха арга боломжые нилээд үргэдхэнэ. Тиин энэмнай миин лэ теори бэшэ, харин бодото ажабайдал ха юм. Гэр байрыншье асуудалые абаад үзэе. Гансал Горьковско автозавод бэшэ, харин бусадуудшье программаар хараалагдаһанда орходоо тэрэниие бүри богони болзорто шиидхэхэ зорилго урдаа табяад, бэелүүлжэ эхилээ бшуу. Мүнөө хэдэн зуун, мянган предприятинууд, ороной колхоз, совхозууд энэ хэрэг амжалтатайгаар бэелүүлжэ байнхай.

Үйлэдбэриин, экономическа бүхы шиидхэбэринүүдые социальна шиидхэбэринүүдтэй холбон нэгэдхэхэ гээшэ манда уялгата дүрим боложо байнхай. Эдеэ хоолой асуудал шиидхэхэ хэрэг түргэдхэхэ, арадай хэрэглэлэй бүхы хэрэгтэй эд бараа дэлгүүртэ элбэгжүүлхэ, совет хүниие мүнөө үеын ёһоор хангадаг болохо гээшэ мүнөө олоҥ һалбарита манай арадай ажахын хүдэлмэридэ заатагүй дүүргэгдэхэ ёһотой зорилгонууд мүн.

Манай экономикын социальна ашаг үрэнь эли бодо дээшэлнэ. Январь— сентябриин туршада нёдондо жэлэй тэрэл үеынхидэ орходоо 11 процентээр ехэ байрын гэрнүүд, 13 процентээр, олон һургуулинууд, 27 процентээр олон һургуулида ороогүй үхибүүдэй эмхи зургаанууд, мүн 60 гаран процент олон поликлиникэ, больницанууд ашаглалгада оруулагдаба. Эдэ үрэ дүнгүүд ехэ, гэбэшье тэдэ үшөөл түсэбтэ хараалагдаһанда хүрөөгүй. Энэ юунһээ ехээр дулдыданаб гэхэдэ, социальна комплексын министерствэнүүд болон албан зургаанууд хоорондоо холбоогүйгөөр хүдэлмэрилнэ. Социальна хүгжэлтын хойшолуулагдашагүй олон асуудалнууд түсэблэлгын болон ажахын органуудта ёһотойгоор шиидхэгдэнэгүй. Мүнөө байдал заһаруулагдажа байна. Саг үргэлжэ хүдэлжэ байха СССР-эй правительствын орган байгуулагдажа, тэрэ энэ талаар бүхы хүдэлмэриие тааралдуулха, хүтэлбэрилхэ, социальна комплексын бүхы һалбаринуудай эршэмтэй шууд, тааруу тэнсүүгээр хүгжөөгдэһэнэй түлөө харюусаха юм.

Ажалшадые пенсеэр хангаха тухай шэнэ хуули зохёолго ээлжээндэ табигдаад байна. Ажалай ветерануудай ажабайдалые һайжаруулха, ниитын үйлэдбэридэ хабаадалсаһаар байгаа пенсионернүүдтэ материальна урмашуулгын шэнэ зүйлнүүдые бии болгохо гэжэ хараалагдана. Тус хуулиин проект бүгэдэ арадай зүбшэн хэлсэлгэдэ табигдаха.

Эрхим шанартай медицинскэ туһаламжа абаха талаар хүн зоной хэрэглэмжые улам һайнаар хангаха, элүүрэй бүхы албаниие хаа хаанагүй түргэнөөр хүгжөөхэ тушаа ехэ хэмжээнүүд абтана. Элүүрые хамгаалгын материальна баазые бэхижүүлхэ, медигүүдэй салин хүлһэ дээшэлүүлхэ, тиихэдээ тэрэниие хэжэ байгаа ажалайнь хэмжээ болон шанартай холбоотойгоор шиидхэхэ гэжэ хараалагдана.

Манайда ажалгүйдэхэ ябадалай үгы болоһоор хахад зуун жэлһээ үлүү саг үнгэрөө. Тиин мүнөө «үсөөн хүдэлмэрилэгшэдтэйгөөр ехэ продукци гаргаха» гэһэн уряа доро манай экономикын хүгжөөгдэжэ байхада, ажаллаха аргагүй болошохо аюул, өөрынгөө үйлэдбэриин дадалнуудай, дүй дүршэл болон эрдэм мэдэсын хэмжээгээр түлөөһэ абахаяа болишохо аюул нэгэшье совет хүнэй үмэнэ үгы юм. Ажал хэхэ эрхэ хадаа Октябриин революциин агууехэ түйлалта мүн. Тиин социализмын саашанхи хүгжэлтэдэнь манда нангин энэ гол ёһоной бата бэхи байха улам һайн шэнэ найдамжанууд бии болгогдохо юм.

Нүхэдүүд! Октябриин революциин болоһоной үглөөдэрынь Ленин иигэжэ соносхоо һэн: «Бидэнэр арад олониие тэдэ зохёохы ажал ябуулгын гүйсэд эрхэ сүлөө олгохо ёһотойбди». Ленинэй хэлэһэн эдэ үгэнүүдынь мүнөө обществые демократизацилха талаар партиин хэжэ байгаа ажал ябуулгатай ямар һайнаар тааралдана гээшэб! Энээнгүйгөөр ажалшадай эдэбхи үүсхэлые бүхы хэмжээгээр дээшэлүүлэнгүйгөөр хурдадхалга түйлахын аргагүй.

Манай байгуулалтын үндэһэн политическэ шэнжэ шанар болоһшо демократизмые гүнзэгырүүлгэ олон талатай үйлэ хэрэг юм. Тэрэ хадаа социалис ёһоор өөрыгөө хүтэлбэрилгын хэмжээе хэлбэришэгүйгөөр үргэдхэхэ, оронойнгоо эзэн гэһэн мэдэрэлые совет хүн бүхэндэ бүрилдүүлхэ, обществын политическэ байгуулалтын бүхы шатануудые эдэбхижүүлхэ гэжэ хараална.

Социалис гүрэн түрын болон арадай засагай Октябряар батадхагдаһан түхэл маяг болоһшо Советүүдэй түгэс политическэ хүсые хурдадхалгын аша туһада улам ехээр хэрэглэхэ зорилготой шиидхэбэринүүд һаяхан абтаа. Тэдэнэй ажал хүдэлмэриие наринжуулан һайжаруулха хэрэг хоёр шэглэлээр ябуулагдана. Нэгэдэхеэр, өөрынгөө харьяата газар нютагай комплексно хүгжэлтэдэ республиканска болон нютагай органуудай эрхэ түлөөлэлгэнь нилээд үргэдхэгдэнэ. Хүн зоной шухала хэрэглэмжэнүүдые хангаха тухай бүхы асуудалнуудаар Совет бүхэнэй үнэхөөрөө эзэн байха бата бэхи үндэһэ һуури байгуулагдана. Хоёрдохёор, Советүүдэй демократическа уг шанарые гүнзэгырүүлхэ хэрэг удаа дараагаар бэелүүлэгдэнэ. Мүн шиидхэбэринүүдые гаргалгада, тэдэниие дүүргэлтын хойноһоо хиналта бэелүүлхэ хэрэгтэ олониитын хабаадалга үргэдхэгдэнэ.

Комсомолой эрхэнүүдые үргэдхэхэ, тэрэнэй эдэбхи үүсхэл, бэеэ даанхай байдалые дээшэлүүлхэ тухай асуудал ээлжээндэ табигдаба. Энээнэй ашаар обществын эгээл эршэ түгэс, шударгы зоригтой хуби болохо залуушуулые, манай халаание бүгэдэ арадай зорилгонуудые шиидхэлгэдэ улам эдэбхитэйгээр хабаадуулха арга олдохо юм. Мүн профсоюзуудай дайшалхы шанарые дээшэлүүлхэ, олониитын бусад организацинуудай бэеэ даанхай шэнжые гүйсэдөөр бэелүүлхэ зорилго табигдана. Дайнай болон ажалай ветерануудай ниитын бүхэсоюзна эмхи байгуулһан ушар энэ шэглэлээр хэгдэһэн шэнэ алхам болоно. Тэрэшэлэн мүнөө хаа хаанагүй эмхидхэгдэжэ байгаа эхэнэрнүүдэй советүүд хүн зоной бэеэ даагаад ниитын ажал ябуулга эрхилхэ хэрэгтэ шухала шатань болохо юм.

Ажалша коллективүүдтэ сэхэ демократиин түхэл маягууд удаа дараалан, зарим тэды бэрхэшээлнүүдэй тудалдабашье, хүгжэжэ байнхай. Тэрэнэй жэшээ гэхэдэ, ажахын тоосооной түрүү бригаданууд, участогууд, фермэнүүд болоно. Тэдэнэй ажал ябуулгада экономико, политика, хүмүүжүүлгэ: хүнүүдэй хоорондохи харилсаануудта — хамтын оролдолгын гол ёһонууд, түлбэридэ — үнэн зүб байдал, үйлэдбэриие хүтэлбэрилгэдэ — демократизм нягтаар холбогдон үзэгдэнэ.

Хүтэлбэрилгэдэ ажалшадай хабаадалгын гансашье үргэн бэшэ, харин ушар ёһо мэдэдэг байхын тула парти болон гүрэн оролдолго гаргадаг байна. Харин энэмнай олониитын политическэ соёл болбосоролой горитой ехэ ургалта түйлаха, тэдээндэ үгтэһэн эрхэнүүд болон арга боломжонуудые хэрэглэхэ шадабари хүмүүжүүлхэ эрилтэ табина. Бидэ бүгэдэн — хүтэлбэрилэгшэд болон юрын ажалшад — улам үргэдэжэ байгаа демократиин эрхэ байдалда хүдэлмэрилжэ, ажаһуужа һураха ёһотойбди.

Зохёохы ажал ябуулга, эрэлхэг зориг, эрид сэхэ байлга — энэл даа манда хэрэгтэй юумэн, энэл даа мүнөөдэрэй эрилтэ. Мүнөө захиргаанай онол аргануудые имагтал хэрэглэхэ саг бэшэ гээшэ, нүхэдүүд. Гэхэтэй хамта зарим хүдэлмэрилэгшэд, тэрэ тоодо хүтэлбэрилхы тушаалтад, бэеэ даагаад хүдэлхөөр бэлэн бэшэ, дээрэһээ захиралтагүйгөөр, урдынхидаал адли, нэгэшье алхам хэжэ шадахагүй байшоо. Иигээд байхада, тааруу шэнгеэр һанагдажа болоно: харюусалгашье бага, туршалга хэхэшье хэрэггүй, харин юумэнэй муудабал, «дээрэһээ» үгтэһэн заабарида шалтаглаад, бэеэ хамгаалха аргатай байна бшуу.

Манай демократиин хүгжэлтэ социалис хуули ёһо бэхижүүлгэһээ таһаршагүй. Хуули ёһо бэхижүүлгэ, хүнэй эрхэ сүлөөе Конституциин ёһоор лаб хангалга, совет хүнүүдэй эрхэнүүд болон аша туһануудые хамгаалалга хадаа политическэ шухала зорилго болоно, гэжэ КПСС тоолодог юм. Энээнтэй хамта эрхэнүүд ба уялгануудай, сүлөөнүүд болон харюусалгын нэгэн ниитэ байһые эли тодоор ойлгодог байхаар ажалшадые хүмүүжүүлгэ шаҥгадхаха ушартай. Эрхэнүүд болон сүлөөнүүдээ эрхэтэдэй хэрэглэлгэ хадаа общество болон гүрэнэй аша туһануудта, бусад эрхэтэдэй эрхэнүүдтэ хохидол ушаруулха ёһогүй гээд СССР-эй Конституци дотор бэшэгдэнхэй.

Хүтэлбэрилгын аппарадай хүдэлмэришье демократизациин ёһоор шэнэдхэн хубилгагдажа байнхай. Эндэ албан хойрог ябадалтай тэмсэлэй асуудал илангаяа хурсаар табигдана. Шарлашаһан захиралта заабаринуудһаа саашагарахагүй ябадалда, бодото хэрэг муудхаадаг, шэнэдхэлгын ябасада һаад тойбо ушаруулдаг бүхы юумэндэ тэрэ һэримжэтэйгээр хандадаг байна. Албан хойрог ябадалай гол удхань гэхэдэ, тэрэ гүрэнэй зорилгонуудые элдэб саарһа бэшэлгэ болгодог, харин саарһа бэшэхэ ябадалые гүрэнэй зорилго гэжэ тоолодог гээд эгээл мэргэнээр Маркс тэмдэглэһэн байдаг.

Теэд хүдэлмэриин албан хойрог, ноёрхолгын онол аргануудые, элдэб заабари зохёолгын, тоо томшогүй саарһа бэшэлгые хэн үүдхэнэб? Энээнэй эшэ үндэһэн гэхэдэ, ниитын харилсаануудай наринжуулагдаагүй байһан ушар, нэн түрүүн хүтэлбэрилгын экономическа арга хэрэгсэлнүүдые тоохогүй ябадал болоно бшуу. Албан зургаанай болон нютаг нютагуудай талаар тусгаарлагдан хубаарилагдаһан эрхэ байдалда хүтэлбэрилгын үлүүсэ олон хүнүүдтэй аппарат имэ ехэ саарһа гуурһа бэшэлгые улам арьбадхана ха юм. Албан хойрог ябадалай үшөөл бии байһан ушар тэрэшэлэн социалис демократиин онол аргануудые гүйсэд хэрэглэжэ шададаггүйһөө эхитэй байха юм.

Орон дотор мүнөө хэгдэжэ байһан бүхы юумэн хадаа албан хойрог ябадалда нилээд шанга сохилто болоно. Тэрэнэй эшэ үндэһэнүүд ажахы эрхилэлгые шэнэдхэн хубилгалгын үедэ үгы хэгдэнэ. Хүтэлбэрилгын аппарадые хороохо, тэрэнэй аша үрые дээшэлүүлхэ хэмжээнүүд бэелүүлэгдэжэ байнхай. Тоосоогоо һайн болгохо, худал хуурмаг юумэ бэшэхэ ба нюдэ бүрлүүлхэ ябадалда эсэргүү шанга хэмжээнүүд абтаа гээшэ. Гүрэниие мэхэлхэ ушарнуудые, мэхэлэгшэдые парти өөрынгөө зэргэнүүдтэ байлгажа шадахагүй юм. Манай орондо, арадта бодото хэрэгүүд хэрэгтэй, харин гоё һайханаар, худал хуурмагаар бэшэһэн тоосоонууд хэрэггүй.

Албан хойрог ябадалтай тэмсэл, демократиие хүгжөөлгэ хадаа олондо бүхы юумэ мэдээсэлгэгүйгөөр байжа шадахагүй. Тэрэниие үргэдхэхэ гээшэ тон шухала асуудал болоно. Бүхы юумые зүб руунь нэрлэхэ, манайда юумнай түйлагданаб, юун түйлагданагүйб, юундэ түйлагданагүйб гэжэ хүнүүдтэ үнэн зүбөөр хэлэхэ гээшэ олониитын ба партиин хоорондохи холбоое бэхижүүлгын, тэрэнэй политикада этигэлгые дээшэлүүлхэ зайлашагүй эрхэ нүхэсэлнүүд мүн болоно.

Заримдаа иигэжэ хэлэдэг: хэблэлдэ болон хэлэһэн үгэнүүд дотор олон дутуу дунданууд үлүүсэ харуулагдана бэшэ гү? Энэмнай манай ниитэ хэрэгтэ һаад ушаруулнагүй гү? Ушаруулнагүй. Харин энэмнай эдэ дутуу дундануудһаа зайсахадамнай туһална ха юм. Бодото зүрилдөөнүүдые сагааруулга, улам ехэ болоожо байгаа орёо асуудалнуудые тоохогүй ябадал юундэ хүргөөб гэжэ бидэ бултадаа мэдэнэ ха юмбибди.

Бидэндэ, шүүмжэлэл хэрэгтэй, тиихэдээ зохёон байгуулхы, нюур сахидаггүй, хорюултай газарнуудые мэдэрдэггүй шүүмжэлэл хэрэгтэй. Үнэн сэхэ, нюуса нөөсэгүй, нэрээ нюуһан бэшэ шүүмжэлэл хэрэгтэй. Нэгэ талын бэшэ, хүдэлшэгүй хүтэлбэрилэгшэ гү, али муугаар ажалладаг хүдэлмэришэн, колхозник, мэргэжэлтэ гү — зэмэдэ ороһон бүхы хүнүүдтэ эсэргүүгээр шэглүүлэгдэһэн шүүмжэлэл хэрэгтэй.

Нүхэдүүд! Общество дотор революционно хубилалтанууд олониитын ухаан бодолдо зохихо хубилалтануудые хэнгүйгөөр түйлагдажа болохогүй. Тиимэһээ эндэ үзэл сурталай хүдэлмэриин үүргэ айхабтар ехэ гээшэ. Эндэ үндэһэн ехэ шэнэдхэлгэ мүн лэ болоно байнхай. Тэрэнэй гол удхань гэхэдэ, ажабайдал тээшэ эрид шууд эрьелтэ хэхэ ябадал болоно.

Марксын, Энгельсын, Ленинэй агууехэ суртал һургаал хадаа орон дотор болоно байгаа хубилалтануудай үзэл сурталай үндэһэ һуури болодог гээшэ. Теориин хүсэн ба арга шадал гэхэдэ, өөһэдыгөө шэнэдхэлгэдэ хүргэхэ тэрэнэй арга боломжо, хүгжэлтын түүхэтэ шэнэ үе сагые ойлгохо шадабари, мүнөө үе сагай эгээл амин шухала асуудалнуудта харюу үгэхэ шадабари мүн болоно. Эрдэм ухаанай үндэһөөр уридшалан хараха марксизм-ленинизмын шадабариие, тэрэнэй революционно шүүмжэлхы шэнжэлгые, зохёон байгуулхы үг удхыень КПСС-эй XXVII съезд гүйсэд дүүрэнээр харуулаа гээшэ. Мүнөөнэй дэлхэйн хүгжэлтын хуули ёһонууд, социализмые наринжуулан һайжаруулгын харгы замууд тухай манай ойлгомжые нилээд урагшань дабшуулаа, ойрын болон холын өрөөдүйн ажал ябуулгын эрдэм ухаанай талаар шалгагдамал программые тэрэ зохёон табяа.

Гэбэшье бүхы асуудалнуудта дууһан харюунуудые бидэ абаабди гэхэ болоо һаа, энэмнай гэнэн хонгор ябадал болохо. Бэлэн шиидхэбэринүүдтэ орходоо, ажабайдалдамнай шиидхэгдээгүй асуудалнууд олон гарана бшуу. «Теори гансашье саашанхи социальна ба политическэ хараа шэглэл тодорхойлолгодо хэрэгтэй бэшэ, харин тэрэ урагшаа дабшалгын манай алхам бүхэндэ заатагүй хэрэгтэй болохо. Бодото байдалай нэгэшье томо асуудал теоретическэ талаарнь уридшалан бодомжологдонгүй, үндэһэ баримтатай болгогдонгүйгөөр «шиидхэгдэжэ шадагдахагүй байна»,— гээд ниитын эрдэмэй кафедрануудые даагшанарай Бүхэсоюзна зүблөөн дээрэ М. С. Горбачев онсолон тэмдэглээ бэлэй. Шэнэ харгы замуудые гаргаха зуураа, бидэ совет эрдэмтэдэй эршэмтэй хүдэлмэридэ найдадаг гээшэбди. Эрдэмэй гол болон бодото байдалда хэрэглэгдэмээр шэнжэлгэнүүд хадаа шэнэдхэн хубилгалгын хүсэ ехэтэ зэбсэг, үйлэдбэриие бүхы ниитын бодото ябуулгануудые революционно ёһоор хүгжөөлгын айхабтар ехэ хүсэтэй хэрэгсэл мүн.

Олониитын тэрэниие ойлгоод байхадал, үзэл суртал хадаа имагтал шэнэдхэн хубилгахы хүсэн болодог гэжэ мэдээжэ ха юм. Мүнөөнэй бодото байдалда харюусамаар оло ниитын үзэл бодолые бүридүүлгэ хадаа орёо бэрхэшээлтэй асуудал болоно.

Эндэ юун тухай хэлэгдэнэб? Съездын зохёон найруулһан шэнэ хандалгануудай ёһоор, кадрнуудай ухаан бодолые, бодомжолгые хубилган шэнэдхэхэ, хуушарһан һанал бодолһоо зайсаха тухай нэн түрүүн хэлэгдэнэ гээшэ. Энээнтэй хамта КПСС-эй табиһан шэнэ ёһоной заабаринуудай үг удхые совет хүн бүхэнэй бодото дээрэнь ойлгохо ябадал түйлаха хэрэгтэй. Теори болон практикын нэгэдэлые хангаха ябадалай онсо шухала байһаниинь ойлгосотой ааб даа. Шэнэ уряа лозунгнууд ойлгогдоһон хэбэртэй аад, харин ажал хэрэгүүдынь хуушанайхяараал ябуулагдадаг байдалтай эбсэжэ болохогүй. Богонёор хэлэбэл, хүнэй ухаан бодолые дэбжээн хүгжөөхэ, тэрэниие шэнэ үзэл бодолдо, һонирхууша, ажал хэрэгтэ бүтээсэтэй болгохо, энээнэй үндэһөөр арад зоной ухаан бодолой эдэбхиие улам бүри дээшэлүүлхэ хэрэгтэй.

Манай ороной арадуудай адли тэгшэ эрхэ ба аха нүхэсэлые түүхэдэ анха түрүүшынхиеэ бодото дээрэнь түйлаһан Агуу Октябриин удха шанар хубилашагүй байһан зандаа. Бидэ интернационалистнууд гээшэбди. Гэбэшье, Ленинэй үгөөр хэлэбэл, интернационализм хадаа «интернациональна үгэ зүгаануудай сэсэрлиг соогуур һайндэрэйхеэр ябаһан ябадалшуу» үзэгдэл бэшэ.

Үгэ зүгаагай бэшэ, харин бодото интернационализм — тодорхой, үнэтэ хэрэгүүдэй интернационализм мүн. Тэрэнэй шэнжэ шанарынь олон талатай юм. Энэмнай арадай ажахын нэгэн ниитэ комплексын хүгжэлтэдэ республиканудай үүргые дээшэлүүлгэ мүн. Энэмнай Союзай гүрэнэй ба ниитын ажабайдалда бүхы национальностьнуудай ажалшадай эдэбхитэй хабаадалга мүн. Энэмнай республиканууд хоорондо кадрнуудаараа андалдалга, эрдэмэй болон соёлой баялигуудаараа бэе бэеэ баяжуулга мүн. Нэгэ үгөөр хэлэбэл, национальна харилсаануудые наринжуулан һайжаруулха талаар ябуулагдадаг хүдэлмэриин эсэсэй үрэ дүн хадаа манай олонациональна Эхэ ороной саашадаа һалбаран хүгжэлгэдэ, «Атаархагты, би Советскэ Союзай эрхэтэнби!» гэжэ гоё һайханаар Маяковскиин гол удхыень харуулһан, национальна омогорхол бүридүүлгэдэ тэрэнэй хэр туһа хүргэдэгөөр тодорхойлогдодог байна бшуу.

«Совет патриот» гэһэн ойлгомжо дотор манай хүгжэлтын бүхы үе шатануудта хабаатай ниитэ нэгэн шэнжэ шанарнууд бии юм. Теэд түүхын шата бүхэндэ тэрэнэй али нэгэн талань түрүү зэргэдэ гарадаг байна. Мүнөөдэр патриотическа хүмүүжүүлгын шухалын шухала зорилго гэхэдэ, орон дотор болоно байгаа хубилалтануудай ябасын ба эсэсэй үрэ дүнгүүдэй түлөө, «СССР-тэ хэгдэһэн» гэһэн тэмдэгэй нэрэ хүндын түлөө хубиин харюусалгын мэдэрэлые совет хүн бүхэндэ бүридүүлэн хүмүүжүүлхэ хэрэг болоно.

Харин гүрэнүүдэй эрхим жэшээнүүдһээ үлүү һайн продукци гаргалга хангаха хэрэгтэй, дэлхэйн технологиин түйлалтануудые богони болзор соо дабан гараха хэрэгтэй гэжэ бидэнэй онсолон тэмдэглэхэдэ, үлүүсэ һайрхан хэлэһэн юумэн эндэ байхагүй. Эндэ үндэһэ баримтатай тооологонууд бии, манай арга боломжонуудта батаар этигэхэ ушар бии. Гэбэшье тэдэниие бэелүүлхын тула шэнэ юумэ үүсхэһэн һанал бодолнуудта, зохёохы хүсэлтэй хүнүүдтэ бүхы арга боломжо нээжэ үгэхэ хэрэгтэй. Арад зоной, тэрэнэй эрхимүүдэй ухаан бодолой айхабтар ехэ хүсэ шадалые эгээл дүүрэнээр хэрэглэхэ гээшэ мүнөө онсо ехэ удха шанартай зорилго болоно.

Энээнтэй нэгэн доро «арюудхалга» гэжэ нэгэ үгөөр элирхэйлжэ боломоор үйлэ хэрэгүүд болоно байнхай. Манай хамтын социалис байдалые тэрээндэ харша бүхы юумэнүүдһээ арюудхалга болоно. Илангаяа гурим журамай байдалда энэ хабаатай. Тэрэмнай нэгэ үедэ эгээл хангалтагүй муу үзэгдэлнүүдээр дүүрэнхэй байһан, тиигэжэ муу муухай ябадалнууд, жэжэ бүржуазна үзэл бодол һэргэжэ байһан гээшэ.

Абари зангай — ухаан бодолой байдалда хубилалтанууд үзэгдэдэг болоо. Хүсэл оролдолго, ажабайдалай эршэ хубилна, һожоргүй, юумэндэ хабаагүй байдал усадхагдажа байнхай. Хүнүүд бэеэ зэһэнхэй, өөртөө ба бусадта бүри эрилтэтэйгээр хандадаг болоо.

Ябуулагдажа байгаа хүдэлмэриин ашаг үрые архидалга ба алкоголизмтай тэмсэлэй жэшээ дээрэһээ сэгнэжэ болоно. Тусхай шиидхэбэринүүдые баталан абаһанһаа хойшо жэл хахад үнгэрбэ. Ямар үрэ дүнгүүд түйлагдааб? Архиин зүйлнүүдые хэрэглэлгэ гурбанай нэгэ хубиһаа дээшээ бага болоо. Тэрэл шахуугаар ажалдаа гарадаггүй ябадал хороо. Гэмтэ ябадал гаргаха ушарнууд дүрбэнэй нэгэ хубяар, харгы замай гэнэ усалнуудай тоо — табанай нэгэ хубяар хороһон байна.

Абтаһан хэмжээнүүдэй ашаар түйлагдаһан экономическа ашаг үрэ хадаа архи худалдалгые бага болгоһонһоо бюджедтэ ороогүй мүнгэнэй гоодо дүтэлжэ байнхай. Энэмнай онсо удхатай ушар болоно. Теэд гансал түхэригөөр тэрэнэй ашаг үрэ тоологдохо юм аал? Хэды хүнэй ами наһан абарагдааб, хэды гэр бүлэ түни түбшэн болооб! Арад зоной элүүр энхэһээ шухала юун байхаб?! Совет хүнүүдэй диилэнхи олоной дэмжэлгэдэ түшэглэн, бидэ архидалга, алкоголизм, наркомани хэлбэришэгүйгөөр зайсуулдаг, архидалгагүй ажабайдалые баталдаг байхабди. Энэмнай манай хараа шугам, хэншье маниие тэрээнһээ гаргахагүй.

Ажал хэнгүй, олзо олохо ябадалтай тэмсэл эрид шууд, эбсэшэгүйгөөр дэлгэрүүлэгдэжэ байнхай. Энэ хэрэгтэ үзэгдэдэг элдэб ябадалнуудые усадхан, партиин Центральна Комитет элдэб янзаар үзэгдэдэг социальна паразитизмда эсэргүү эгээл эршэмтэй ябуулгануудые бэелүүлхэ эрилтэ табина. Энэ асуудалые ямар шангаар Ленин табидаг байгаа һэм гэжэ һанаад үзэе. Эдилгэ абагшад, хонжоо наймаашад, хулгайшад болон имэрхүү муу муухай ябадалнууд хадаа совет засагай дайсад болоно гэжэ тэрэ хэлэдэг, ямаршье һуладалга, тэдээндэ хандахадаа, ямаршье халирхайдалга хадаа «социализмын урда хэгдэһэн айхабтар ехэ гэм зэмэ болохо» байна гэжэ онсолон тэмдэглэдэг байһан юм.

Имэ хараа бодолдо парти мүнөөшье түшэглэнэ. Манай обществодо социализмын хэрэгтэ, экономическа болон бусад хохидол ушаруулагшадтай, хуулида харша ябадал гаргагшадтай тэмсэлээ улам үргэдхэхэ, шангадхаха эрилтэ хадаа манай арадай захил юм. Энэ захилынь заабол бэелүүлэгдэхэ!

Обществын оюун бодолой «элүүр энхые» бэхижүүлгэдэ, шэнэдхэн хубилгалгын түлөө бүгэдэ арадай тэмсэлдэ манай олонациональна соёлой дүүргэхэ үүргэнь угаа ехэ юм. Энэ талаар богонихон болзор соо ехэ юумэн хэгдээ. Соёлой материальна үндэһэ һуури бэхижэнэ. Театральна хэрэгтэ, хүгжэмэй-концертнэ хүдэлмэридэ, кино харуулалгын болон ураҥ зурагай искусствын талаар тон шухала хэмжээнүүд абтажа байнхай. Совет соёлой фонд, Бүхэсоюзна хүгжэмэй бүлгэм, театральна бүлгэмүүдэй холбоон эмхидхэгдэжэ байна. Түүхын болон соёлой хүшөөнүүдые һэльбэн шэнэлхэ талаар хэдэн шухала шиидхэбэринүүд абтаа. Манай олон зуун жэлэй соёлдо болон оюун ухаан бодолой һалбарида бүхыдэнь КПСС-эй болон Совет гүрэнэй хандуулдаг анхаралай улам дээшэлһэниие эдэ бүгэдэ гэршэлнэ.

Литература болон искусствын ажал ябуулагшадай үмэнэһөө парти ехэ дэмжэлгэ абана, зохёохы ажалай тон зохистой эрхэ байдал байгуулха талаар бүхы юумэ хэнэ. Бодото байдалые үнэн зүбөөр зураглан харуулха тухай асуудал мүнөө сагай арсалдаата хэлсээнүүдэй голынь болонхой. Совет хүнүүд үнэн зүбэй түлөө юм. Тиихэдээ дунда бэшэ, харин бүрин түгэс үнэн зүбэй түлөө юм. Ажабайдалай бүхы талын, хуушан юумэнэй шэнэ юумэнтэй тэмсэлэй, зохёон байгуулхы үндэр мэдэрэлтэй үнэн зүбэй түлөө юм. Политическэ болон үзэл бодолой талаар зүб харгы шэлэжэ шадаха, өөртөө болон өөрынгөө хэрэгтэ харюусалгатайгаар хандаха, бодото арадай болон партийна шугам баримталха шадабаритай байха эрилтэ дээрэ дурдагдаһан эрхэ байдал соёлой хүдэлмэрилэгшэдэй, манай зохёохы ажалтай залуушуулай урда табина. Мүнөө дэлхэй дээрэ болоно байһан ниитын хүгжэлтын үйлэ хэрэгүүдһээ уламжалан, энэ илангаяа шухала болоно. «Соёлой хүдэлмэрилэгшэд, хэнтэйбта?» — гэһэн совет соёлой ажал ябуулагшадай үмэнэһөө А. М. Горькиин хари оронуудай соёлшодто хандалгань мүнөөшье улам шангаар зэдэлһэндэл байна бшуу.

Партиин шэнэ юумэ үүсхэһэн хүдэлмэриие, совет арадай үсэд нэтэрүү ажалые зураглан харуулһан ялас гэмэ зохёолнуудые совет литературын болон искусствын ажал ябуулагшад бэшэхэ, зохёохо аабза гэжэ парти найдана. Социализмын болон эб найрамдалай улам бэхижэхын түлөө, бүхы хуушан юумэндэ эсэргүү эдэбхитэй тэмсэлшэдэй һанал бодол тус зохёолнууд соо дүүрэн хүсэн соогоо харгадаха ёһотой. Түүхын эрид эрьелтын хаһа сагуудта манай литература гол юумэн дээрэ анхаралаа тогтоожо, бүхы ороной, хүн түрэлтэнэй хэрэгтэ анхаржа, шэнэ бэлигтэниие өөһэдынгөө дундаһаа тодоруулан гаргадаг һэн. Мүнөөшье энэ талаар урагшатай алхамууд хэгдэхэ байха гэжэ найданабди.

Нүхэдүүд! Обществодо шэнэдхэн хубилгалга хэжэ байхадаа, парти өөрһөө энэ ябуулгаяа эхилээ, өөрынгөө хүдэлмэриин онол аргануудые болон түхэл янзануудые хубилгаа. Съездын һүүлдэ болоһон түрүүшын тоосоото һунгалтын суглаануудай партийна эхин организацинуудта дүүрээд байхадань, коммунистнууд өөһэдтөө харюусалга ехэтэйгээр хандадаг болохоһоо гадна һунгагдамал хүтэлбэрилэгшэдһээ шангаар асуудаг болоо гэжэ тодорбо. Партиин доодо шатын хубинуудай ажалша коллективүүдэй ажабайдалай бүхы шэглэлнүүдтэ үзүүлдэг нүлөөнь саашадаа дээшэлээ. Партийна комитедүүд болон организацинууд бодото политическэ хүтэлбэриин органууд болон бэеэ харуулдаг болоо.

Эгээл имээр Москвагай партийна организаци ажал ябуулгаяа эрхилнэ, һанаагаа амарха, һайрхаха ябадалтай хотын коммунистнууд залан шууд тэмсэл ябуулна. Хэрэгүүдэй бодото байдалые зүбөөр шэнжэлэн хараха, социальна асуудалнуудые шиидхэлгэдэ онсо анхарал хандуулха гээшэ хуулита болоо. Промышленна үйлэдбэриин хэм хэмжээнэй ургалта хараа байса дээшэлээ. Үшөө шиидхэгдээгүй орёо асуудалнуудай бии байбашье, ниислэл хотын ажалай дабшаса улам ургаха, арбан хоёрдохи табан жэлэй даабаринуудые сүм дүүргэхэ хэрэгтэ Москвагайхид горитой хубитаяа оруулха байха гэжэ КПСС-эй Центральна Комитет батаар этигэнэ.

Партийна хүтэлбэриин гол асуудал кадрнууд тухай асуудал байһан зандаа. 1985 оной апрельһээ хойшо кадрнуудые хубаарилан табилгые һайжаруулха талаар абтаһан хэмжээнүүд зүб байгаа гэжэ мүнөө хэлэхэ эрхэтэйбди. Шэнээр ерэһэн хүдэлмэрилэгшэдэй олонхинь бүхы хүсэ шадалаа элсүүлэн ажаллана. Хурдадхалгын хараа шугам гансата баримталһан дүй дүршэл баянтайшье хүтэлбэрилэгшэд амжалтатайгаар ажаллаһан зандаа. Эдэнэрэй бултанайнь һуралсал шэнэ үндэһэн дээрэ табиха гээшэ мүнөө тон шухала болсод байна. Хүтэлбэрилхы кадрнуудые зохихо хэмжээн соонь шэнээр һургаха, сагай эрилтэдэ харюусама дадал шадабариһаа, онол аргануудаар тэдэнэрые зэбсэгжүүлхэ хэрэгтэй ха юм. Энэ хадаа — партийна болон гүрэнэй удха шанартай зорилго болоно. Энэ хэрэгые бодотоор, бүтэмжэтэйгээр ябуулха ёһотойбди.

Кадрнуудай муу тээшээ хубилхада нүлөөлһэн бүхы юумэнтэй парти эрид шууд тэмсэнэ. Имэ юумэнүүдтэ найдамтай халхабша табиха гэжэ парти оролдоно. Энээнэй шухала нүхэсэл хадаа бүхы коммунистнуудай, ямар тушаал эзэлжэ байнаб хамаагүй, КПСС-эй Уставай бүхы эрилтэнүүдые жэншэдгүй сахиха хэрэг мүн болоно. Энээнэй үшөө нэгэ шухала нүхэсэл хадаа хэн нэгэнэй дэмжэлгээр кадрнуудые шэлэхэ, зарим хүтэлбэрилхы хүдэлмэрилэгшэдые тойруулан алдуу гаргадаггүй, бүхы юумэ хэхэдэнь болохо гэһэн байдал тогтоохо ябадалнуудые үндэһөөрнь үгы хэжэ, кадрнуудые политическэ, хэрэг бүтэмжын болон оюун бодолойнь хэр байһанаар шэлэхэ ябадал мүн болоно.

ЯБРИИН ЗАМААР, РЕВОЛЮЦИОННО ХЁОН БАЙГУУЛХЫ ЁҺООР

ПОЛИТИЧЕСКЭ БОДОМЖОЛГЫЕ БАТАДХАХЫН ТҮЛӨӨ, …ОНДЫН ПОЛИТИКАДА ЭДЭБХИТЭЙ ЯБУУЛГАНУУДАЙ ТҮЛӨӨ

…рэнүүдэй зэюултай байдалда байхадань, өөһэдтөө аюулгүй байдал лаб хангажа болохогүй бшуу. Ондоо зам үгы. Уласхоорондын оршондохи бүхы хүдэлмэридөө партимнай энэ хараа бодол баримтална.

Съездын һүүлээр хэр ехэ юумэ түйлөө гээшэбибди? Энээндэ харюу үгэхэнь бэлэн бэшэ.

Ядерна дайнай аюул урдынхяараал байһан зандаа, бүү зэбсэг бүтээлгэ үргэлжэлһөөр. Теэд бүхы юумые гэнтэ эрид хубилгажа болохо гэжэ этигэхэ гээшэ гэнэн хонгор ябадал мүн. Советскэ Союзай, социализмын оронуудай амгалан тайбан байдалай хараа шугам эдэбхитэйгээр бэелүүлжэ байхадань, нүгөө талаһаа сэрэгэй стратегическэ тэнсүүриие буруу һургэхэ, дайн дажарта бэлдэхэ хараа шугам үсэд нэтэрүүгээр бэелүүлэгдэнэ. Энэмнай болбол империализмын, хархис хүсэнүүдэй хараа шугам, мүн гүрэнүүдэй хоорондо үөөрэлдөө хэжэ, үгээ ойлголсожо болохонь гэжэ айдаг хүнүүдэй хараа шугам болоно.

Нүхэдүүд, амгалан тайбан байдалай түлөө тэмсэл болбол үнэхөөрөө хүшэр хүндэ, шангэ тэмсэл болоно. Эндэ үсэд зоримгой байха, абаһан шиидхэбэринүүдээ залан шууд харюусалгатайгаар бэелүүлхэ эрилтэ табигдадаг. Энэ тэмсэлдэ илалта түйлажа болохо гэжэ партимнай тоолодог, энэ тэмсэлдэ бэлэн. Уласхоорондын хэрэгүүдтэ Советскэ Союзай баримталдаг хараа шугамынь имэ энэрхы һайхан шэнжэтэй гээшэ.

Үгэ хүүрээрээ, уряануудаараа бэшэ, харин уласхоорондын оршондо тодорхой ябуулгануудаараа уласхоорондын харилсаае бидэ эдэбхижүүлжэ шадаабди. Бүхы түби дэлхэйн эб найрамдалта хүсэнүүдээр дэмжэгдэһэн СССР-эй имагтал эдэбхитэй гадаадын политиканъ олон түмэн хүнүүдэй, тэрэ тоодо политигуудайшье һанал бодолые хубилгалгада, ядерна дайнай аюулые зайсуулан сарахын түлөө тэмсэлэй эрхэ нүхэсэлнүүдые байгуулгада туһа нэмэри болоно.

Тиин энэмнай, нүхэдүүд, түрүүшын тодорхой дүнгүүдые үгэжэ эхилээ. 2000 он болотор газар дэлхэй дээрэ ядерна зэбсэг хэрэгсэлнүүдые үгы болгохо талаар тодорхой программые байгша оной январиин 15-да Советскэ Союзай найруулһанай һүүлээр ядерна зэбсэг хэрэгсэлнүүдые усадхахын түлөө тэмсэл шанараараа шэнэ шатада ороо. Советскэ Союз жэлһээ үлүүтэй саг соо ядерна тэһэрэлгэнүүдые хэнэгүй. Совет мораториин удха шанар улам үргэнөөр сэгнэгдэнэ. Гүрэнүүдэй хоорондо этигэл найдал бэхижүүлхэ, уласхоорондын байдалда хүсэ хэрэглэхэгүй гү, али хүсөөр занахагүй гол ёһо баталха талаар Стокгольмдо урагшаа алхам хэгдэһэн байгаа. Венэдэ болоһон МАГАТЭ-гэй конференци этигэл найдал бүридхэлгэдэ шухала үүргэ дүүргэһэн байна. Европодохи аюулгүй байдалай ба харилсаа холбооной талаар зүблөөндэ хабаададаг гүрэнүүдэй түлөөлэгшэдэй һаяхан эхилһэн уулзалга энэ шухала хэрэгые урагшань горитойгоор ябуулха бээз гэжэ найдаха бүхы үндэһэ баримта бии. Нэгэ үгөөр хэлэхэдэ, зүүнэй болон баруунай оронуудай хоорондо үргэн ехэ хөөрэлдөө хэжэ, шахардуу байдалые һулаоуулха арга боломжонууд бии болонхой. НАТО-гай болон Варшавска Договорто ородог гүрэнүүдые хубаадаг линиин хоёр талаар ядерна али бүхы буу зэбсэггүй забһар зай Европодо байгуулха тухай СЕПГ-гэй болон СДПГ-эй оруулһан дурадхалда СССР тон шухала удха шанар олгоно.

Хүн зониие олоорнь усадхаха зэбсэг хэрэгсэлнүүдые үгы болгохо, юрын буу зэбсэгүүдые эрид хороохо, уласхоорондын шахардуу байдалай гуламтануудые усадхаха, гүрэнүүдэй хоорондохи харилсаануудай зүрилдөөтэй гү, али арсалдаатай олохон асуудалнуудые шиидхэхэ талаар бэелүүлэгдэжэ боломоор түсэбүүдые Советскэ Союз миил найруулаад дүүрээ бэшэ. Советскэ Союзай оролдолгоор тэрэнэй бүхы үүсхэлнүүд гүрэнүүдэй ажал ябуулагшадай хоорондохи хөөрэлдөөнүүд дээрэ, ниитын ба политическэ бүлэгөөрхидтэ зүбшэн хэлсэгдэһэн байгаа.

Рейкьявигтахи М. С. Горбачев Р. Рейган хоёрой уулзалга энэ талаар ехэ үйлэ хэрэг болобо. Тэрэ СССР-эй үүсхэлээр болоһон, тон зүб алхам саг болзортоо хэгдэһэн байгаа. Уласхоорондын хэрэгүүдтэ эдэбхитэй, тэсэбэритэй байха, шухала асуудалнуудые шиидхэлгэдэ шэнэ ёһоор хандаха, энээндэ һаад тодхор ушаруулдаг юрын бүхы юумэнһээ арсаха шухала гээд тэрэ харуулаа.

Ядерна зэбсэг хэрэгсэлнүүдтэй хоёр томо гүрэнэй политика Рейкьявигтахи уулзалга дээрэ шалгагдаа, хэниинь хэн гээшэб гэжэ бүхы дэлхэйдэ мэдээжэ болоо. Ядерна буу зэбсэгүүдые эрид, тэнсүүритэйгээр хороохо, харин һүүлдэнь тэдэниие богонихон болзорто усадхаха гэһэн зүрхэтэй ба эрид шууд түсэбүүдые Советскэ Союз дурадхаһан байна. Холбоото Штадууд һуури дээрэһээ хүдэлжэ шадахагүй, бирагүй байһанаа харуулаа. «Одото дайнай» хархис проектые — «стратегическэ хамгаалхы үүсхэл» (СОИ) гэдэгые үлөөхэ гэһэн гансал зорилго тэдэнэр урдаа табяа. Энэнь дайн дажарта бэлдэлгын гэршэ жэшээ болоно. Али бүхы гүрэнүүдтэ эсэргүүгээр хэрэглэгдэхэ шэнэ янзын үхэлтэ буу зэбсэг байгуулха, манай орониие, бүхы хүн түрэлтэниие хардаха «эрхэтэй» байха нэгэл зорилго табигдаһан байгаа. Сэрэгэй булюу хүсэтэй байха, буу зэбсэг замбуулинда нэбтэрүүлхэ гэһэн США-гай хүтэлбэрилэгшэдэй эрмэлзэлынь буу зэбсэг эрид шууд хуряаха замда гол хаалта болоо гэжэ Рейкьявигтахи уулзалга батадхаа.

Хэлсээ хэжэ, ядерна буу зэбсэгүүдые хуряажа болохо гэжэ энэ уулзалга нүгөө талаһаа харуулаа. Дэлхэй дээрэ ядерна буу зэбсэгүүдые усадхахын түлөө тэмсэл шэнэ, бүри үндэр шатадаа гараа. Эндэ бүхы шэглэлээр амгалан тайбан тэмсэл эдэбхитэйгээр ябуулха шухала.

Замбуулинай дайдые амгалан зорилгоор ашаглан хэрэглэхэ талаар уласхоорондын харилсаа холбоон тухай дурадхал Советскэ Союз СОИ-до эсэргүүгээр найруулһан байна. Баруунай оронуудта хүдэлмэригүй хүнүүдые ажалтай болгохын тулада, замбуулинда, мүн газар дээрэ шэнэ технологи зохёожо нэбтэрүүлхын тулада энэнь ехэ арга боломжонуудые нээнэ.

Дайн ба амгалан байдалай асуудалнуудаар совет-американ харилсаанай ямараар хүгжэһэнһөө мүнөө тон ехэ юумэн дулдыдаха байна. Түүхэ иимэр ла шиидхээ ха юм даа. Иимэ хараа бодолтойгоор манай орон нэн түрүүн эдэ асуудалнуудта хандахадаа, Рейкьявигта СССР-эй дурадхаһан хараа бодолдо үндэһэлэн дээдэ тушаалта хүтэлбэрилэгшэдтэй хөөрэлдөө үнгэргэхэ, ядерна дайнай аюулые хэтын хэтэдэ усадхан зайсуулха тон шухала асуудал шиидхэлгын замаар дабшаха эрилтэ табина.

Гэбэшье бидэ гадаадынгаа политикые гансал совет-американ харилсаануудаар хизаарлахые огто хүсэнэгүйбди. Иимэ юумэ хэдэггүйбди. Али бүхы асуудалнуудаар бүхы оронуудтай хөөрэлдөө хэхэ, харилсаа холбоо тогтоохо гээшэ манай хараа шэглэл мүн. Нэн түрүүн уласхоорондын аюулгүй байдалай үргэн ехэ системэ байгуулгада хабаатай байна. Гэбэшье хэрбээ уласхоорондын олониитын мүнөө үеын дэлхэй дээрэхи бүхы байдалые хараада абажа шадаг болоо гээшэ һаань, иимэ системэ өөрсэ шухала, үнэн зүб болохо аргатайл.

Амгалан тайбан байдалай хүн түрэлтэнэй үндэр дээдэ үнэтэ баялиг, үнгэрһэ өрэхэдэ түби дэлхэй дээрэ тэдэнэй ажамидаралгын хэлбэришэгүй эрхэ нүхэсэлынь тэдэнэй дундаһаа эгээл шухала удха шанарынь болоно. Зүгөөр энэмнай бодото байдалда үндэһэлһэн бусад асуудалнууд хойшонь түригдөө гэһэн удхатай бэшэ. Тад һөөргэ, сүлөөтэ, бэеэ дааһан байдал болон демократиие хангаха эрхэнүүдые, тобшолбол, социальна дэбжэлтэ хангаха эрхые мэдэрэлгэ ядерна буу зэбсэгһээ бүмбэрсэг дэлхэйе арюудхаха үндэһэ һуури табиха, үнэхөөрөөшье, дэлхэйе аюулгүй, үнэн зүб ба демократическа бүхы хүсэнүүдэй таһаршагүй хубинь болодог байгаа, саашадаашье болохо юм. СССР дайнда эсэргүүгээр, уласхоорондын оршон байдалда политическэ ба экономическа аюулгүй байдалые байгуулхын түлөө түрүү үзэлтэй, демократическа гүрэнүүдэй тала баримталдаг байгаа, саашадаашье баримталха юм. Октябриин энэ агуухэ ёһо заншалнуудта бидэ ходо үнэн сэхэ байхабди!

Дэлхэйе революционно ёһоор шэнэдхэн хубилгаха хэрэгүүдые хурдадхажа, Октябрь иимэ шэнэдхэн хубилгалгын олон янзын харгы замуудые, арга хэрэгсэлнүүдые нээһэн байгаа. Манай үе сагта т-рэ таарамжатай социально-политическэ зорилгонуудые өөрсэ шэнжэтэйгээр шиидхэхэ арга олгоо һэн. Энэ хадаа бодото байдалһаа үндэһэтэй. Ниитын элдэб хүсэнүүдтэй, хэлбэринүүдтэй, хүдэлөөнүүдтэй һаналаа нэгэдэлгын, хөөрэлдөө хэлгын харилсаанай манай үе сагта харюусама түхэл шэнжэнүүдые олохо эрилтэ табина.

Имагтал иимэ хараа бодолтойгоор Советскэ Союз гадаадынгаа политикын гол зорилгонуудай нэгэндэ — социалис хани харилсаае бэхижүүлгэдэ, бүхы социалис оронуудтай холбоо барисаагаа, хани харилсаагаа хүгжөөлгэдэ хандадаг байна. Бидэ социально-экономическа хүгжэлтые хурдадхалгада хабаатай ниитэ нэгэн үг зорилгонуудтайбди. Тиимэһээ манай партинууд дүй дүршэлөө тодорхойгоор халан абалсаха, уласхоорондын оршом соо үгэеэ ойлголсожо, ажал ябуулгануудаа бэелүүлхэ гээшэ онсо удха шанартай байна. Аха дүү гүрэнүүдэй хүтэлбэрилэгшэдэй хүдэлмэриин уулзалганууд энээнэй гол шухала зүйл болоно.

XXVII съездын һүүлээр энэ хүдэлмэри бүри үргэн дэлисэтэй, бүри эршэмтэй болонхой. Социалис оронуудай хоорондохи харилсаа холбоон үнэн сэхэ, этигэл найдамтай болоһон байна. Гадаадын экономическа харилсаанай, үйлэдбэриие тусхай шэглэлтэй болголгын, хамжаае гүнзэгырүүлгын, социалис оронуудай предприятинуудай холбоо барисаае бэхижүүлгын шэнэ түхэл шэнжэнүүдые бэдэржэ байна. Эрхэтэд болон ажалша коллективүүдэй хоорондохи эгээл элдэб янзын холбоон гүнзэгырүүлэн хүгжөөгдэнэ, аха дүү гүрэнүүдэй арадуудай хоорондохи хани барисаан бэхижүүлэгдэнэ, харилсаа холбоон үргэдхэгдэнэ. Энээнһээ бидэ бултадаа ашаа туһа абанабди, гол шухалань юуб гэхэдэ, манай ниитын хэрэг — эб найрамдал ба социализм ашаа туһа абана.

Уласхоорондын социалис харилсаануудта бэрхэшээл түбэгүүдшье ушарна. Гэбэшье тэдэниие усадхан зайсуулхын тула хамтаараа үгэеэ ойлголсожо хүдэлхэ хүсэл эрмэлзэл нилээд дээшэлээ. Совет-хитад холбоо барисаанай һайжаржа байһан ушар энээниие батаар элирхэйлэн гэршэлнэ. Адли тэгшэ эрхын, нэгэ нэгэеэ хүндэлэлгын ба хани хүршэ ёһоной үндэһэ һуури дээрэ хоёр агуухэ социалис гүрэнэй хоорондохи харилсаа саашадань гүнимшүүлэн һайжаруулха, тогтууритай һайнаар хүгжөөхэ шухала гэжэ КПСС тоолоно.

Үзэл сурталай орёо хурса тулалдаагүйгөөр, хүн түрэлтэнэй үнгэрһэн, мүнөөнэй байдал болон ерээдүй тухай ойлгомжонуудай зүришэлдөөгүйгөөр уласхоорондын оршом соо социальна дэбжэлтын түлөө тэмсэл ой ухаанда орошогүй байдаг юм. Энэ хадаа мүн лэ бодото байдал болоно.

Ниитын ондо ондоо байгуулалтатай оронуудай хоорондохи харилсаае хүгжөөхын тула үзэл сурталай тэмсэл бэрхэшээл түбэгүүдые ушаруулха ёһогүй, элдэб янзын, гэбэшье хоорондоо нягта холбоо барисаатай дэлхэй дээрэ хани хүршэ ёһоор ажаһуулгые, харилсаа холбооe батадхахын ашаа туһада оюун ухаан бодолой үнэтэ баялигуудай үнэн сэхээр мүрысэлгын бүтэмжэтэй һайн эрхэ нүхэсэл болохо ёһотой гэжэ Советскэ Союз тоолоно. Зүгөөр бидэ хүнүүдэй, арадуудай, гүрэнүүдэй, хоорондохи эб эеые таһалдаг номнолые буруушаанабди. Ядерно-замбуулинай буу зэбсэгэй үе сагта үзэл сурталай һүйдхэлтэ ябуулганудаар, «хэрээһэтэ добтолгонуудаар» үзэл сурталай тэмсэлые һэлгэхэ гээшэ эб найрамдалай хуби заяанда горитой ехэ аюул тохёолдуулна.

Гэбэшье баруунай оронуудта коммунизмда зүрюу харша, ээрхэг түримхэй, эгээл тиимэһээ илангаяа аюултай ябуулгануудые номногшод иимэ һүйдхэлтэ хэрэгүүдээ үргэлжэлүүлнэ бшуу. Социалис оронууд тухай ахир түлюур худал хуурмаг үгэнүүдэй ашаар коммунизмын дабшалта «зогсоохые» тэдэнэр һэданэ. Тэдэнэр «баруунай баяшуулай» урда һүгэдэхэ, һанал бодолые олон миллион хүнүүдтэ хүмүүжүүлжэ, тэдэнэй зүрхэ сэдьхэлые хубхай хооһон болгохые, тэдэнэй ухаан бодолые, эрхэ сүлөөгэй түлөө, соёлой үнэтэ баялигуудай түлөө, энэрхы һайхан уг зорилгонуудай түлөө тэмсэхэ хүсэл эрмэлзэлые балартуулан һулаоуулхые һэдэдэг байна.

Хүнэй эрхэнүүдые, сүлөөнүүдые хамгаалгын туг доро баруунай комнолой бэедүүлдэг харата ябуулгануудай удха иимэл даа. Тиихэдээ үнэхөөрөөшье сахин хамгаалагдаха ёһотой өөһэдынгөө орондо бэшэ, харин манайда, Советскэ Союзда, бусад аха дүү оронуудта хүнэй эрхэнүүдые, сүлөөнүүдые хамгаалха тухай шууяа гаргадаг байна. Дарлалта мүлжэлгэһөө, политическэ болон шажан мүргэлэй зорилгонуудаар засагаархидай хашалта харшалалтануудһаа, гүрэнэй терроризмһаа, сэдьхэл бодолой һандаралһаа, расизмһаа, сионизмһаа болон антисемитизмһээ хүнэй эрхэнүүдые, сүлөөнүүдые хамгаалха шухала. Гол шухалань юуб гэхэдэ, хүнэй нэрэ хүндэ болон һэшхэлые хашадаг харшалдаг, аюулгүй байдалай ерээдүйдөө, амгалан тайбан байдалдаа этигэн найдаха мэдэрэлыень тэрээнһээ буляадаг эгээл хархис капиталис обществоһоо хүнэй эрхэнүүдые, сүлөөнүүдые хамгаалха шухала.

Ерээдүй тээшэ манай харгы зам сэхэ сэбэр бэшэ, харин түбэг бэрхэшээлнүүд, шухала асуудалнууд олон. Зүгөөр бидэ һунгаһан замаараа, Октябриин харгы замаар эршэмтэйгээр, бата найдамтайгаар дабшанабди. Манай социально-экономическа түсэбүүд, манай уласхоорондын хараа шэглэл уласхоорондын этигэл найдалые буруу һургэхэ талаар шэглүүлэгдэһэн «совет сэрэгэй аюул» тухай коммунизмда зүрюу харша ябуулгыень юунһээшье үлүүгээр буруушаана бшуу.

КПСС-эй XXVII съезд дээрэ тодорхойлогдоһон өөһэдынгөө хамгаалгын совет сэрэгэй доктрина тэрэниие мүн лэ буруушаана. Тэрэнэй удха тон юрын лэ: Советскэ Союз аюулгүй байдал өөһэдтөө хангахые бусадһаа үлүүгээр хүсэнэгүй, гэбэшье бэшэнһээ багаар хангагдахые хүсэхэгүйл. Энэ талаар горитой ехэ мүнгэ зөөри, хүсэ шадал гаргашалагдана. Зүгөөр мүнөө дээрээ Октябриин түйлалтануудта аюул тохёолдуулагдажа байхадань, бүгэдэ ниитын эб найрамдалда аюул тохёолдуулагдажа байхадань, бидэ манай алдарта Зэбсэгтэ Хүсэнүүдые саашадаашье бэхижүүлхэбди, орноо хамгаалхын тула шухала хэрэгтэй мүнгэ зөөри һомолхооди. Парти энээн тухай хэлоэришэгүйгөөр анхаралаа хандуулха ёһотой.

Манай ленинскэ гадаадын политика совет обществын ажаоаидалай ашаа туһые, зорилгонуудые, энэрхы сэдьхэлэй уг зорилгонуудые элирхэйлэн харуулдаг гээшэ. Манай орон дотор ажал хэрэгүүдэй ямараар бэелүүлэгдэһэнһээ уласхоорондын оршом соо тэрэнэй нэрэ хүндэ, үүргэ нүлөөн гол түлэб дулдыдаха байна. Бидэнэй, совет хүнүүдэй, улам һайнаар ажаллаһанһаа тэрэнэй амжалтанууд дулдыдаха байна. Габшагай ажал хадаа манай социалис Эхэ ороной уласхоорондын байдалые бэхижүүлгын, газар дэлхэй дээрэ эб найрамдалые батадхалгын эгээл найдамтай эрхэ нүхэсэл болонс.

Дэлхэй дээрэхи байдал шахардуу шанга байһаар. Советскэ Союз, бусад социалис оронууд, ядерна дайнда эсэргүү үргэн ехэ хүдэлөөн тэрэниие хубилган һайжаруулхын түлөө эдэбхитэйгээр тэмсэнэ. Олон арбан гүрэнүүд, хэдэн зуу миллион хүнүүд энэ хүдэлөөндэ эдэбхитэйгээр хабаададаг юм. Оршон байдалай һайн тээшээ заабол хубилгагдаха байһандань этигэн найданабди!

* * *

Нүхэдүүд, жэл үнгэрхэдэ, Агуухэ Октябриин 70 жэлэй ой баяр жабхалантайгаар тэмдэглэгдэхэ юм. Энэ хадаа манай Эхэ ороной болон бүхы революционно хүдэлөөнэй түүхэдэ асари ехэ үйлэ хэрэг болохо байна.

Иимэ гайхамшагта һайндэрэй бүхы дэлхэй дээрэхи үзэл сурталай зүришэлдөөе, политическэ шунал абьяасые улам дэбэргэжэ, социализмын түлөө ба тэрээндэ эсэргүү ябуулгануудай хоорондохи зүришэлдөөе улам үргэдхэхэ байһандань һэжэглэмээр бэшэ. Манай ороной түйлаһан амжалтануудһаа гадна мүнөө шиидхэжэ байһан асуудалнууд эдэнэй гол анхаралда табигдаха байһаниинь арсашагүй.

Ойн баярта жэл манай социально-экономическа хурдадхалгын түсэбүүдые бэелүүлгэдэ горитой ехэ үүргэ дүүргэхэ зэргэтэй. 1987 ондо хүтэлбэрилгын экономическа онол аргануд, ургалтын эршэтэй эрхэ нүхэсэлнүүд, эрдэм, техникын түйлалтанууд хэзээ хэзээнэйхиһээ үргэнөөр хэрэглэгдэхээр хараалагдана. Экономико хүгжөөлгые шэнэ, тогтууритай шатада найдамтайгаар гаргахын, арад зоной һуудал байдалые һайжаруулхын тула шэнэдхэн хубилгалгын бүхы хэрэгсэлнүүд манай бүхы дүй дүршэл, манай бүхы хүсэл эрмэлзэл элсүүлэн хабаадуулагдаха ёһотой.

Тэрэнэй түлөө Үбэлэй ордондо добтолһон, граждан ба Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуухэ дайнуудта ами наһаа алдаһан совет арадай алдарта хүбүүд болон басагадай дайшалхы ба ажалай баатаршалгануудые түйлаһан хэрэгыень хүсэн түгэсөөр урагшань дабшуулха гээшэ Октябриин ойн һайндэрые тэмдэглэхэ һайн эрхэ нүхэсэл болоно. Энэмнай Советскэ Союзай Коммунис партиин XXVII съездын түүхэтэ шиидхэбэринүүдые бэелүүлхэ талаар хэгдэһэн асари ехэ алхам болоно. Бидэ тэдэниие бэелүүлхэбди.

Октябриин хэрэг — манай партиин, бүхы совет арадай ажабайдалай хэрэг мүн. Энэ агуухэ хэрэг илагдашагүйл!

Эб найрамдалай, социализмын ба демократиин туг түби дэлхэй дээгүүр һүр жабхалантайгаар намилзуулагдажа байг лэ!

ВЕНЭДЭХИ УУЛЗАЛГА

Уулзалгада хабаадагшад Хельсинкидэхи Түгэсхэлэй актын, Мадридтахи уулзалгын үрэ дүнгүүдэй документын дүримүүдые бэелүүлхэ асуудалнуудые зүбшэн хэлсэхэ, энэ түбиин оронуудай хоорондохи хёмороо зүришэлдөөе һуларуулха, харилсаа холбоогоо эдэбхижүүлхэ аргануудые бэдэрэн олохо зэргэтэй. Уулзалгын түрүүшын шата декабриин 17 болотор үнгэргэгдөөд, удаань забһарлалгын һүүлээр тэрээндэ хабаадагшад январиин 27-до Венэдэ дахинаа суглараха юм.

Европын 33 гүрэнэй, мүн США-гай ба Канадын түлөөлэгшэд нютагай сагаар 11 часта Хофбургын Ехэ зал соо һуурнинуудаа эзэлнэ. КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, СССР-эй гадаадын хэрэгүүдэй министр Э. А. Шеварднадзе түрүүтэй Совет делегаци тэдэнэй дунда бии.

Венэдэхи уулзалга Хельсинкиин Түгэсхэлэй актые гар табилгаар эхилэгдэһэн хэрэгүүдые бодото дээрэнь амжалтатайгаар бэелүүлхэ арга олгохо байна гэжэ федеральна канцлер Франц Враницкий этигэн найдажа байһанаа мэдүүлбэ.

Уулзалгын хоёрдохи үдэр Совет делегациие хүтэлбэрилэгшэ Э. А. Шеварднадзе дэлгэрэнгы үгэ хэлэбэ.

АША ҮРЭ ЕХЭТЭЙ ТЕХНИКЭЭР ХҮДӨӨ НЮТАГЫЕ ТҮРГӨӨР ХАНГАХА

[Түгэсхэл. Эхиниинь 1-дэхи нюурта].

Нүхэдүүд, энээниие мартажа болохогүй. Юуб гэбэл, металл, ямар нэгэн композиционно материалнуудые, шэнэ электротехническэ приборнууд болон түхеэрэлгэнүүдые бэдэржэ олохын тула хөөрсэгэнэлдэжэ байхада, гол шухала юумэн алдагдана. Юунэй түлөө эдэ бүгэдэ хэгдэнэб гэжэ мартахадаа, бодото асуудалнуудые ондо ондоогоор шиидхэжэ болохо. Харин эдэ бүгэдэ юунэй түлөө хэгдэнэб гэжэ мэдэжэ байхадаа, хэхэ ёһоорнь хэхэ байнаш. Харин эдэ бүгэдэ арад зоной түлөө хэгдэнэ.

Хүдөө ажахын машина бүтээлгын нэгэшье шэглэлээр гээгдэл хэжэ болохогүй гэжэ бидэ хэлэхэ ёһотойбди.

Эндэ бүлэг олон конструкторнууд байлсана. Техникын найдамтай байлгын, илангаяа шанарай талаар ехэ гээгдэлдэ оронхойбди. Аграрна секторэй, хүдөө ажахын урда таанад ехэ үри шэридэ ороот гээд бүхы общество мэдэнэ. Муу шанартай техникэ эльгээжэ, хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэдые муу юумэндэ оруулнат, манай зорилгонуудые шиидхэхэ арга олгоногүйт.

Тиимэһээ таанад энээниие хараада абажа, ямаршье шалтагаануудые барингүй, тэдэниие шиидхэхэ зэргэтэйт. Эсэсэй продукци үйлэдбэридэг гол министерствэнүүдтэ, мүн тэдэнэртэ металл, электротехникэ, химическэ түүхэй эд болон бусад продукци эльгээдэг элдэб министерствэнүүдтэ хандаһаб. Голодоһо гаргадаг бүхы хүнүүдые эндэ тоолохогүйб. Энэ зүблөөнэй һүүлээр энэ шэглэлээр дары түргэн хүдэлжэ, шиидхэхээр болоһон бүхы асуудалнуудые шиидхэебди гээд хэлсээбди. Заабаринуудые хүлеэжэ бү байгты. Нүхэр ёһоор үгэеэ ойлголсожо ажаллаха хэрэгтэй. Таанад гүрэнэй айхабтар ехэ зорилго шиидхэнэт. Обществын шухалын шухала ашаа туһа эндэ нэгэдхэгдэнэ. Үшөө ямар заабаринууд байхаар бэ? Министрые, али жиирэй ямаршье хүдэлмэрилэгшые, эрдэмтые, конструкторые юун бүри ехээр урмашуулжа болохоб? Юун тухай хөөрэлдөөнэй болоно байһыю, ямар программын бэелүүлгэ дээрэ хүдэлжэ байһанаа таанад ойлгожо, һэшхэлээрээ хүдэлхэ зэргэтэйт.

Манай программые ашаг үрэтэйгөөр бэелүүлхын тула хүдэлмэреэ шэнэдхэн хубилгаха хэрэгтэй гэһэн ори ганса зүб тобшолол таанад энэ зүблөөнһөө хэхэ бээзэ гэжэ этигэжэ байһанаа КПСС-эй ЦК-гай үмэнэһөө элирхэйлнэбди.

Хэрбээ бүри мүнөөнһөө эхилжэ, бүхы предприятинуудта технологическа ба ажалай журам нарибаар сахижа эхилээ һаа, һайн шанартай продукци үгэжэ болохо бшуу. Тиимэһээ хүдөө ажахын машина бүтээгшэд шиидхэхы үгээ хэлэхэ ёһотой. Харин мүнөө технологическа журам бүдүүлигээр эбдэхэ, хэмжээнүүдые сахихагүй, шанар муутайгаар хэбсэогаха, хайлуулха гэхэ мэтэ ушарнууд саг үргэлжэ дайралдана. Эдэ бүгэдэ тухай колхоз, совхозуудһаа хүнүүд бэшэгүүд дотороо бэшэнэ. Саашадаа иигэжэ болохогүй.

Эхин һуури бии, тэрэ байгуулагдаһан гэжэ би һананаб. Хүдөө ажахын машина бүтээлгые шэнэдхэхэ программа соо табигдаһан эрилтэнүүдһээ хазагайрхагүй хараа шугамые батаар баримталха бүхы үндэһэ баримта бии. Эдэ шухала тогтоолнууд соо табигдаһан зорилгонуудые дүүргээ һаамнай, түсэбтэ табан жэлэй эсэстэ, илангаяа арбан гурбадахи табан жэлэй эхиндэ хараалһан бүхы юумэ эмнай хүдөө ажахыда үгтэхэ байна.

Үшөө саг алдагдаагүй, бултадаал оролдожо хүдэлхэ болонобди. Урдамнай дүрбэнһөө үлүүтэй жэл үшөө бии. Нүхэдүүд, бүхы юумэ хэжэ болохо. Тиимэһээ эрилтэ һулрүүлагдаха гэжэ найдаха юумэн үгы. Зарим нэгэн талаар гээгдэл үзэгдэжэ эхилээ, тиимэһээ эдэ эрилтэнүүдээ шангадхаха хэрэгтэй.

Машинануудые зохёон бүтээхэ, машина бүтээлгэдэ үйлэдбэриин шэнэ бааза байгуулха, үйлэдбэриие эрдэм наукатай нэгэдүүлхэ, һалбаринуудые хамтадхаха талаар һуури табигдаа. Нүхэдүүд, дутуу дундануудшье бии, тэдэнэр эндэ нэрлэгдээ гээшэ.

Министерствэнүүд, түүхэй эд бүридхэлгын зүйлнүүдые үйлэдбэрилэгшэд болон тэрээгээр хангагшад гүрэнэй түшаан абалгада бэлэн байхын тула ехэ наринаар бэлдэхэ зэргэтэй. Нүхэдүүд, хэрбээ таанадай энэ хүдэлмэриин удха шанарые гүйсэд ойлгоогүй һаатнай, таарамжагүй байдал тохёолдожо болохо. Шанар муутай продукци тушаан абтахагүй гээд бидэ асуудал тон шангаар табиха байнабди. Бэшээр болохогүй, иимэ байха ёһотой.

Тиимэһээ технологиие болон үйлэдбэриие нарижуулха талаар гансашье хүдэлмэри ябуулха бэшэ, харин ажалша коллективүүдтэ ойлгууламжын ехэ хүдэлмэри эмхидхэхэ хэрэгтэй. Юун тухай хөөрэлдөөнэй болоно байһые хүнүүдтэ ойлгуулхын тула энэ хүдэлмэридэ манай коллективүүдые бэлдэхэ хэрэгтэй. Муу шанартай продукциин түлөө бидэ салин хүлһэ үгэжэ шадахагүйбди.

Конструкторска болон проектнэ шэнэ шиидхэбэринүүдые бэелүүлгэдэ, мүн тэрэшэлэн харюусалга болон журам дээшэлүүлгэдэ, абтаһан тогтоолнуудые дүүргэлгэдэ М. С. Горбачевой хэлэһэн үгэ соо анхарал хандуулагдаа. Бүтээсэ ехэтэй шэнэ техникэ хэрэглэлгэдэ кадрнуудые бэлдэхэ, мүн тэрэшэлэн шэнэ машинануудые, илангаяа «Дон» гэжэ комбайн хадагалха ба заһабарилха талаар техническэ шухала үндэһэ һуури байгуулха хүдэлмэри үргэнөөр ябуулха хэрэгтэй. Энээнтэй хамта хүдөө ажахые оньһожоруулгын программые хүгжөөлгые хурдадхаха ба түс программые бэелүүлгые хангаха бусад нэмэлтэ хэмжээнүүд тухай нэмэлтэ тогтоол бэлдэхэ гэжэ даалгагдаһан байна. Машина бүтээлгын предприятинуудай ажал ябуулгада тэдэнэрэй 2—3 халаанай хүдэлмэридэ ороходонь нютагай зүргэнүүд бүхы хэмжээгээр туһа нэмэри хэхэ зэргэтэй гээд тэмдэглэгдээ.

Гол шухалань гэбэл, эрэлжэтэ зүблөөнэй болохые хүлеэжэ бү байгты, гээд үгынгөө түгэсхэлдэ М. С. Горбачев хэлээ. Ажаллажа эхилэгты, амжалта хүсэнэб.

СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын орлогшонор Ю. П. Баталин, Л. А. Воронин, Ю. Д. Маслюков, И. С. Силаев. КПСС-эй ЦК-гай болон СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй хүдэлмэрилэгшэд зүблөөндэ бэһал хабаадалсаһан байна.

СССР-эй ОБОРОНЫН МИНИСТРЭЙ ПРИКАЗ

1986 оной ноябриин 7. № 245. Москва хото.

Нүхэд солдадууд болон матросууд, сержантнууд болон старшинанууд!

Нүхэд прапорщигууд болон мичманууд!

Нүхэд офицернүүд, генералнууд болон адмиралнууд!

Нүхэд СССР-эй Зэбсэгтэ Хүсэнүүдэй ветеранууд!

Мүнөөдэр совет арад, Арми ба Флодой сэрэгшэд, социалис хани нэгэдэлтэ оронуудай арадууд, түрүү үзэлтэй бүхы хүн түрэлтэн Агуухэ Октябриин социалис революциин 69-дэхи жэлэй ойе тэмдэглэжэ байна.

Бүгэдэ арадай политическэ ба ажалай дэбжэлтын оршон байдалда совет хүнүүд алдарта революционно һайндэрөө угтаба. Коммунис партияа нягтаар тойрон жагсаһан тэдэнэр КПСС-эй XXVII съездын түүхэтэ шиидхэбэринүүдые, түсэбтэ арбан хоёрдохи табан жэлэй даабаринуудые дүүргэхын түлөө шэн габьяатайгаар ажаллана. Орон доторнай ниитын ажабайдалай бүхы һалбаринуудые үндэһөөрнь шэнэдхэн хубилгалгын, социально-экономическа хүгжэлтые хурдадхалгын, Совет гүрэнэй өөрыгөө хамгаалха хүсые саашадань бэхижүүлгын ажал ябуулга үргэнөөр бэелүүлэгдэнэ. Агуухэ Октябриин Эхэ орон арадай гүн гүнзэгы ба ёһотойл эб найрамдалта дотоодын болон гадаадын политика бэелүүлгын жэшээ харуулна. Социализмые нарижуулан һайжаруулха талаар манай арадай дабшуулхы хүдэлөөн марксизм-ленинизмын суртал һургаалнуудай бэе тээшээ татаһан хүсые арьбадхана, энэрхы һайхан сэдьхэлэй ба социальна үнэн зүб байдалай үндэһэ һуури дээрэ обществые шэнэдхэн хубилгаха арга олгоно.

Совет арад түйлаһан амжалтануудаараа омогорхохо эрхэтэй. Шэнэ түсэбтэ табан жэлэй түрүүшын жэлдэ промышленностиие, хүдөө ажахые, эрдэм, соёлые хүгжөөхэ талаар ехэ алхам хэгдээ. Арад зоной һуудал байдал хэлбэришэгүйгөөр һайжаруулагдажа байна.

Социалис гүрэнүүдэй политическэ нэгэдэл, экономическа харилсаан, хани барисаан болон нягта жагсаал улам бэхижэнэ.

Гадаадын политикын ленинскэ гол ёһонуудта үнэн сэхэ Коммунис парти болон Совет гүрэн бүгэдэ ниитын эб найрамдалые, уласхоорондын харилсаа холбооe бэхижүүлхэ хараа шэглэлээ, баталаар, залан сэхээр бэелүүлнэ, дайнай аюулые һулаоуулхын, ээрхэг түримхэй империалис бүлэгөөрхидэй, дэлхэйн шэнэ дайе жүрөөдэгшэдэй хархис муухай һанаашалгануудта харюу сохилто үгэхын тула бүхы юумэ хэнэ.

Империализмын ээрхэг түримхэй хүсэнүүдэй гэмээр дэлхэй дээрэхи байдал улам түгшүүрилтэй болонхой, буу зэбсэгүүдые бүтээн гаргалга үргэлжэлүүлэгдэнэ. Вашингтоной захиргаанай Советскэ Союзһаа сэрэгэй булюу хүсэтэй болохые үшөөл найдажа байһыень совет-американ дээдэ тушаалта хүтэлбэрилэгшэдэй уулзалга харуулба. Эдэ бүгэдэ Агуухэ Октябриин түйлалтануудые найдамтайгаар сахин хамгаалдаг СССР-эй Зэбсэгтэ Хүсэнүүдэй дайшалхы бэлэн байлгые саг үргэлжэ нарижуулан һайжаруулха эрилтэ табина.

СССР-эй Зэбсэгтэ Хүсэнүүдэй дайшалхы хабашадалые бэхижүүлхэ тухай Коммунис партиин, Совет правительствын үдэр бүри гаргаһан анхарал оролдолго совет сэрэгшэдтэ политическэ шэнэ эдэбхи үүсхэл, оронойнгоо өөрыгөө хамгаалха хүсые дайшалхы хэрэгээрээ бэхижүүлхэ, сэрэгэй мэргэжэл шадабаряа оролдосотойгоор нарижуулан һайжаруулха эрмэлзэл бадаруулна. Варшавска Договорто хабаададаг гүрэнүүдэй арминуудай сэрэгшэдтэй ниитэ нэгэн дайшалхы жагсаалда зогсожо, тэдэнэр социализмын түйлалтануудые найдамтай хөөр сахин хамгаална.

Нүхэд Арми болон Флодой сэрэгшэд!

Нүхэд Совет Зэбсэгтэ Хүсэнүүдэй ветеранууд!

Агуухэ Октябриин социалис революциин 69-дэхи жэлэй ойгоор таанадые амаршалнаб.

Дайшалхы ба политическэ бэлэдхалдаа, мэргэжэл шадабаряа нарижуулан һайжаруулгада, сэрэгэй жаяг журамаа бэхижүүлгэдэ, совет арадай агуухэ түйлалтануудые, манай Эхэ ороной гүрэнэй ашаа туһые хамгаалхын тула һэримжэтэй хёрхо, ходоодоо бэлэн байлгаяа дээшэлүүлгэдэ саашадаашье амжалтануудые түйлахыень Арми болон Флодой сэрэгшэдтэ хүсэнэб!

Агуухэ Октябриин социалис революциин 69-дэхи жэлэй ойн хүндэлэлдэ иигэжэ захирнаб:

Мүнөөдэр, ноябриин 7-до, нютагай сагаар 21 часта манай Эхэ ороной ниислэл — баатар-хото Москвада, союзна республиканууудай ниислэлнүүдтэ, баатар-хотонууд Ленинградта, Волгоградта, Одессэдэ, Севастопольдо, Новороссийскдэ, Керчьдэ, Туладa, Смоленскдэ, Мурманскда, баатар-хэрэм Брестдэ, мүн Калининград, Львов, Ростов-на-Дону, Куйбышев, Свердловск, Новосибирск, Шэтэ, Хабаровск, Владивосток болон Североморск хотонуудта ехэ буунуудаар 30 дахин буудалгаар һайндэрэй салют үгэхэ.

Агуухэ Октябриин социалис революциин 69-дэхи жэлэй ой мандаха болтогой!

СССР-эй шэн зоригто Зэбсэгтэ Хүсэнүүд мандаха болтогой!

Манай бүхы илалтануудые зоригжуулагшо ба эмхидхэгшэ — Советскэ Союзай Коммунис партида алдар солo!

СССР-эй оборонын министр Советскэ Союзай Маршал С. СОКОЛОВ.

МИНИИ ХУБИСХАЛ

КПСС 50

МАНАЙ ХӨӨРЭЛДӨӨН

Бүхы хуби заяагаа Коммунис партитай холбоһон, 50 гү, али тэрээнһээ олон жэлдэ агуу-ехэ Ленин багшын дүрэтэй Улаан билет зүрхэндөө дүтэ хадагалжа ябадаг коммунистнууд бии гэшэ. Партиин, революциин, ажалай ветерануудые дүлэтэ жэлнүүдэй түүхые һонор сээжэдээ һайн һанажа ябадаг, мүнөө үеын залуушуулда хөөрэжэ олон юумэтэй. Тэдэнэй нэгэнтэй — Тархай Тарасович МИХАЙЛОВТАЙ манай корреспондент Ц. ДОНДОГОЙ уулзажа хөөрэлдэһэн байна.

— Хүндэтэ Тархай Тарасович! Коммунис партиин зэргэдэ хүргэһэн замаа дурдан хөөрэжэ үгыт.

— Хари. Юуһнээ эхилхэб тээд? 1905 ондо Алайрай аймагай Сохо гэжэ нютагта түрэһэн хүнби. Тээд паспортадаа 1906 оной гэжэ ябадагби. Минии эсэгэ Михайлов Тарас гэшэ ажалшэ һаа, угытэй хүн байгаа. Наһаараа баядай барлаг ябаһан юм. Барлаг хүнэй хүбүүн барлаг ябаха табисууртай байһан хойнонь би арбан наһатайһаа баяшуулай хонишон боложо, хоолойгоо тэжээжэ эхилээ һэм. Юу хэлэхэб, хүнгэн бэшэ һэн даа. Уданьгүй газар борнойлхо, таряа сохихо — таряашанай мэргэжэлые дууһыень шудалааб даа.

Тииһээршье империалис дайн, революци тухай һураг суу аяар холын Алайр нютагаар дуулдажа, олоной сэдьхэлые хүлгүүлээ һэн. Би өөрөө һургуулида нэгэшье үдэр һурааүгүй хүм, үзэг, бэшэг өөрөө шудалжа, уншадаг, бэшэдэг болоһон байхаб.

1927 онииe һайн һананаб даа. Хара-Гэр гэжэ нютагта һуугаабди. Тэрэ нютагта түрүүшын коммуна эмхидхэгдээ һэн. Алексан Халбаев, Тихон Афанасьев, Иван Барлуков, Фёдор Убанов, тэрэнэй аха Пасха, Кондрат Миланханов, Саватей Итыгилов, би гэжэ байгаад, түрүүшын коммунын гэшүүд байгаабди.

Би комсомолой гэшүүн болооб. Хара-Гэртэмнай комсомолой эмхи үгы байгаа. Тиигээд лэ, тэндэһээ Ехэ-Бахтай хүрэтэр комсомолой суглаанда гэжэ найман модондо ябагаар гэшхэлхэш.

Хэды ондо партиин гэшүүн болообиб гэжэ гү? Олон жэлэй үнгэрөөшье һаа, би тэрээхэн үдэрөө һайн һананаб. 1930 оной ноябриин һайндэрэй урдахана партиин гэшүүн болоо бэлэйб. Тэрэ гэһээр эгээл 56 жэл гүйсэбэ.

— Зай, партиин гэшүүн болобот. Тиигээд ажаябадалайтнай зам...

— Хайшаа тэгүүлээб гэжэ гү? Партиин гэшүүн болоһон жэлдэмни намайе Нельхайн сомоной Соведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшээр һунгаа һэн даа. 1933 он болотор энэ тушаалдаа хүдэлөөб. Гушан гурбан оной сентябрь соо комвузда һурахыем Улаан-Үдэ эльгээгээ. Тэрэ үедэ бидэшни Буряадайнгаа АССР-эй бүридэлдэ ородог байһан юмди. Гушан гурбадахи он соогоо комвузнай Ербановай нэрэмжэтэ хүдөө ажахын һургуули болгогдоо бэлэй. 1935 оной апрель соо һургуулияа дүүргээб. Энэ хирэһээ эхилжэ, Алайрай аймсоведэй гүйсэдкомой инструктораар томилогдоо һэм. Хойто жэлынь нютагай Соведые бэхижүүлхэ зорилготойгоор намайе Хүйтын сельсоведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшэ болгожо эльгээбэ. 1938 онһоо Эхирэд-Булагадай (Усть-Ордын округ болгогдоһон байгаа) районой гүйсэдкомой түрүүлэгшээр һунгагдааб. Тэндэ жэл тойрон ажаллааб. Тэндэһээ партиин Нүхэдэй райкомой хоёрдохи секретарь болгогдооб. 1941 оной февральһаа партиин ЦК-гай дэргэдэхи ленинскэ курсада һурахаар Ленинград эльгээгдээ бэлэйб.

— Ленинградта байхадатнай дайн эхилээ гү! Тэндэһээ фронт мордоһон байнагта!

— Тиигээ. ВКП(б)-гэй ЦК-гай шиидхэбэреэр ленинскэ курсамнай хаагдажа, тэндэ һуража байһан хүбүүдые бараниень полит-хүдэлмэрилэгшэд болгожо, фронтнуудта тараагаа.

Намайе Калининска фронт руу ябуулаа. Тэндэ ротын политрук боложо, түрүүшынгээ байлдаанда ороһон хүм. Юу хэлэхэб, дайн гээшэ эгээл хүндэ хүшэр ажал гэжэ журналистнууд тон зүбөөр бэшэһэн байдаг. Сэрэгшэ бүхэнэй үзэл бодолой түлөө харюусаха гээшэ амар бэшэ. Тиигэжэ ябатараа, хүнгөөр шархатаад, хоёр һара хүрэхэгүй болзор соо аргалуулаад, дахин фронт мордоо һэм. Великие Луки гэжэ город тухай дуулаа һэн гүт? Тэрэ город шадар 1943 оной январь соо болоһон байлдаанда нилээн хүндөөр шархатажа, олон ондоо городуудай госпитальнуудта арбан һара соо аргалуулааб. Тиигэжэ дайнай инвалид болоод, 1943 оной октябрь соо нютагаа бусааб даа. Тэсд нютагаа бусахадам, юун намайе угтажа байгаа гэжэ һананат? Нютагаймнай ажахы урягаа оролоһон, шииргаг мүндүү эрэшүүл барандаа сэрэгтэ мордонхой, ганса һөмгэд, үбгэд, үхибүүд юу хэхэбди? Хэн ябаргатай хэбэхэ гүш? Тиигэжэ колхозойнгоо правлениин түрүүлэгшээр һунгагдааб даа. Хожомынь ондоо ажахын нийлэжэ, Калининай нэрэмжэтэ колхозой правлениин түрүүлэгшээр, парткомой секретаряар хүдэлөө гээшэб. Юрэдөө, 1966 ондо пенсидэ гаратараа, Алайрай районой Бахтайн сельсоведэй Калининай нэрэмжэтэ колхозой правлениин түрүүлэгшээр, парткомой секретаряар хүдэлөө гээшэб.

1976 онһоо Улаан-Үдэдэ ажаһуунабди. Бүхы намтарыем крабал, иимэл даа.

— Гэр бүлэ тухайдаа...

— Эй даа, урдаа хараха, уладаа няаха юумэеэ мартаад байна аалби? Минии хүгшэн — Ульяна Лаврентьевна баһал Алайрай, Улаан-Нуга гэжэ нютагай басаган юм һэн даа. Сагай хүндэ үедэ олон хүүгэдээ алдаабди даа.

Хүгшэмни «Эхын алдар» гэжэ гурбадахи шатын ордентой, «Эхын медальтай». 56 жэлдэ хамта ажаһуунабди. Үри бэенэрээ алдаһанһаа ондоо гомдол манда байхагүй. Мүнөө табан үринэрнай мэндэнүүд, зариманиинь өөһэдөө тообой, төөдэй болонхой. Бидэ хоёр 16 аша, зээнэртэйбди, 8 гуша, зээнэртэйбди. Иимэл хоёрбди даа. Минии иимэ сарюун зандаа байһанда хүгшэнэймни аша ехэ юм гэхэб.

— Үхибүүдтнай булта һургуулитайнууд ааб даа!

— Эгээл ехэмнай Эрхүүгэй гүрэнэй университет, багшанарай институт дүүргэһэн, нютагтаа һургуулиин директор. Дунда хүбүүмнай Сэлэнгын ЦКК-да гагнууршан юм. Бага хүбүүмнай хүдөө ажахын институт дууһанхай. Ехэ басаган Челябинскын политехническэ институт дүүргэһэн, ЛВРЗ-дэ конструктораар ажаллана. Бага басаган Зүүн Сибириин технологическа институтда һураад, мүнөө инженер-лаборант. Ашанар, зээнэр институт дүүргэнхэй, һуража байһанүүдшье бии даа. Аша, зээ хүрьгэдэй, бэринэрэй дундаородшье, украин яһанайшье үхибүүд бии даа. Бултадаа һайн лэ ябаг лэ!

— Агуу ехэ Октябриин социалис революциин 69 жэлэй ойн баярые угтажа байхадаа, Та партиин, революциин дайнай, ажалай ветеран тула залуу үетэндэ юун гэжэ захиха байнат!

— Бидэнэйнгээ хэжэ үрдэгүйе залуу үетэн хэхэ бүтээхэ байна. Тиимэһээ һургуулидашье һурахадаа, ажалшье хэхэдээ, хамаг юумэеэ һайнаар, шанартайгаар бүтээхэ, хаа хаанагүй журам сахиха хэрэгтэйл даа. Партиингаа хорин долоодохи съездын хамаг шиидхэбэринүүдые жэншэдгүйгөөр бэелүүлжэ, урагшаа дабхихые хүсэхэ һанаатайб. Ажалай амжалтатай байхын тула амгалан саг хэрэгтэй даа. Би дайнай хёрбоһые һайса унхидаһан хүнүүдэй нэгэн хадаа эб найрамдал мандаг гэжэ үреэхэ байнам. Түрэл партиимнай Генеральна секретарь Михаил Сергеевич Горбачев Рейган хоёрой уулзалгые телевизорээр хараа һэм. Юрэдөө, юртэмсэ дэлхэй дээрэ игсуун байдал тогтонхой гэжэ мэдэнэм. Аюулта дайнай түймэрые табюулхагүйн түлөө түрэл партиингаа, түрэл засагайнгаа тэмсэжэ байхада, ажалдаа хайша хэрэгээр хандажа болохогүй даа. Һайн һуугты, һайнаар ажаллагты! Һайндэрөөр, залуу үеын нүхэд! Минии хубисхал, манай хубисхал үргэлжэлһөөр...

КОРРЕСПОНДЕНТЫН АЖАГЛАЛТА: Үндэр наһатайшье һаа, угаа һонор ухаатай, хүл хүнгэн, хошонгуушаар дуугараадшье абаха дуратай Тархай Тарасович Ульяна Лаврентьевнагайнгаа шагналнуудые дурдаад, өөрынхи тухайгаа хахадшье үгэ хэлэбэгүй гэжэ уншагшад тухайлба ёһотой. Тэрэ дутууень бидэ хүсэлдүүлэе. Совет Армиин запасай ахалагша лейтенант Т. Т. Михайлов дүн хамта 10 гаран орден, медальтай. Тэдээн соонһоонь илган нэрлэбэл, Улаан Одоной, Эсэгэ ороноо хамгаалгын I шатын орденууд, «Шэн зоригой түлөө», «Германиие илаһанай түлөө», «Шэн зоригто ажалай түлөө. В. И. Ленинэй түрэһөөр 100 жэлэй ойн хүндэлэлдэ» болон ойн баярай бусад медальнууд. Мүн «КПСС-эй зэргэдэ — 50 жэлдэ» гэһэн тэмдэгхэниие ветеран юунһээшье үлүүгээр сэгнэдэг. Мантай хөөрэлдэһэн үгэһөөнь уламжалжа, «ветеран — жагсаалдаа» гэһэн ойлгосо уншагшадай сэдьхэлдэ бүридэбэ ёһотой гэжэ һанагдана.

БАГША ЛЕНИН, РЕВО[...] ТУХАЙ АРАДАЙ ДУ[...]

БУГЛИМХАН НАРАНАЙ ТУЯАН

Бугпимхан наранай
туяаниинь
Бооринигоо эрмэгтэ
сасарна.
Вождь Ленинэй
суртаалынь
Бүгэдын дундуур дэлгэрнэ.
Халуунхан наранай
туяаниинь
Хадынгаа эрмэгтэ сасарна,
Хайратай Ленинэй
суртаалынь
Хамагай дундуур дэлгэрнэ.
Улаанхан наранай
туяаниинь
Уулынгаа эрмэгтэ сасарна.
Ульянов Ленинэй
суртаалынь
Уладай дундуур дэлгэрнэ.

КОММУНИЗМ БОЛОНГҮЙ ЯАХА ЮМ ДАА

Сэнхигэд, сэнхигэд,
сэнхигэд гээд,
Сэрүүниинь болонгүй яаха
юм даа,
Сэлеэнхэн зониинь намай
үзэлтэй,
СССР-эй болонгүй яаха
юм даа.
Дундигад, дундигад,
дундигад гээд,
Дулааниинь болонгүй
яаха юм даа.
Дууһанханш зониинь
намай үзэлтэй
Коммунизм болонгүй
яаха юм даа.
Хүнтигэд, хүнтигэд,
хүнтигэд гээд,
Хүйтэниинь болонгүй
яаха юм даа.
Хүдөөгэйнш арад намай

МАНАЙ СА[...] ОНЬҺОН ҮГЭ[...]

Алмазһаа хатуу шулуун
байхагүй,
Ленинһээ сэсэн баатар
байхагүй.

Ашата Ленин
Арадһаа түрөө,
Ангара мүрэн
Байгалһаа гараа.

Буряадай байдал
Большевик зохёогоо,
Арадай жаргал
Ленин зохёогоо.

Зоной сэдьхэл — Ленинһээ,
Золой харгы —
коммунизмда.

Ленинэй замаар илахаш,
Артелиин замаар
жаргахаш.

Булад даадаг,
Большевик иладаг.

Гэгээрэлтэ газарта —
гэрэл,
Большевигтэ газарта —
болбосорол.

ШЭНЭ КИНО

«ЧИЧЕРИН»

— Ноён Чичерин! Та Европо түбиин эгээл эрдэмтэй хүнүүдэй нэгэн байнат. Маанад шэнги дипломадуудые долоо худалдахаар эдитэйт... Большевигүүдэй тулюур ядуу Россида юу хэжэ байна гээшэбта? Та мэтын зоной байхаар бэшэ, ёһотойл тамын орон гээшэл! Юрэдөөл, танай хүшэр байдалда орохо болоо һаа... бидэ гараа һарбайхаар бэлэмди!

Хорото могойн һар-шэр гэһэндэл, английска дипломадай аманһаа иимэ үгэнүүдэй гарахые шагнажа һууһан Георгий Васильевич Чичеринэй (артист Леонид Филатов) шэг шарайн хубилха һонин. Харасань хүйтэрһөөр хүйтэржэ, хоолойнь гэнтэ һөөлдэнгир бүдэхи болошоод:

— Х-хэдыб? — гэхэ юм.

— Юун, хэдыб гэжэ?—гээд нүтөөдэнь гайхааша болоно.

— Юуень ойлгожо ядабат? Сэнгээ хэлэгты... Талаан бэлигыем гэнэ гүт, али богонёор хэлэбэл, тархиием хэдыгээр сэгнэхэтнайб?!...

Суута дипломат Чичерин иимэ ушарта уур сухалаа барижа, изагуурта зоной гуримаар харюу үгэхэ һэн гэжэ зарим харагшад зосоогоо һанажашье болохо. Теэд «Чичерин» гэһэн хоёр серитэй фильмые «Мосфильм» киностудида табиһан Александр Зархи, гол рольдо наадаһан Леонид Филатов хоёр Россин гадаадын хэрэгүүдэй талаар арадай комиссар, Владимир Ильич Ленинэй үнэн нүхэдэй нэгэн ябаһан хүниие эгээл бодотоор, үлүү гоёолтогүйгөөр харуулха гэжэ шиидэһэн байна. Тэдэнэр зориһондоо хүрэжэ шадаа: түүхын таагдашагүй нюурнуудай нэгэн гэжэ баруунай гүрэнүүдтэ тоологдодог байһан Чичерин дипломатическа ажалайнгаа эгээл харюусалгата үенүүдтэ, хүшэр хүндэ байдалда ороод байха һаһадаашье, угайнгаа буусада ерээд, сэдэн үеын зоной хуби заяан тухай бодомжолжо байхадаашье харуулагдана. Найруулан табигша-оператор Анатолий Мукасей гэгшын камера гол геройн нюурые, нюдые айхабтар анхаралтайгаар шэнжэлжэ, нэгэ дүтэһөө, нэгэ холо боложо байгаад, дээрэһээ, хажуу тээһээньшье буулгана. Панорамна буулгабариин үеүүд фильм соо яһала бии. Эбэшье олонхи ушарта геройнуудай хоорондоо харилсахые дүтэһөө хаража, бүри тэдээнтэй зэргэлээд байһан юм шэнгээр өөһэдыгөө мэдэрхэ аргатайбди.

Гол ролиие гүйсэдхэһэн Леонид Филатов тухай бодомжолхо хүсэл байна. Энээнһээ урагша нилээд олон фильмдэ наадаһаншье һаа (харагшадта илангаяа мэдээжэ «Экипаж», «Судья Ивановагай хубиин хэрэг», «Амжалта» гэхэ мэтэнүүдыень дурдая), имагтал өөртэнь таарама, оюун бэлигыень гүйсэдөөр тодоруулһан рольдо тэрэ мүнөөл хүртэбэ гэшэ ха. Гүнзэгы хурса ухаатай, политическэ ажал ябуулагшын тусгаар бэлигтэй, искусство, литературые хоморой һайнаар мэдэдэг, ёһотой интеллигент хүниие харуулха шадабари энэ актёрто байна бшуу. Доторой болбосорол, гүйсэдхэхы нарин маяг, изагуурта хүнэй түхэл шарай — хуу тэрээндэ бии. Юрэнхыдөө тус фильмдэ актёрнуудай эрхим бүлэг хабаадана. Совет ба хари гүрэнүүдэй политическэ ажал ябуулагшадай орёо нарин образуудые мэдээжэ артистнар Анатолий Ромашин, Рубен Симонов, Альгимантас Масюлис, Александр Гравс, Олег Голубицкий, Владимир Самойлов гэгшэд байгуулаа. Англиин журналист Бриджес Адамс гэгшын сэдьхэл ухаанай һайханиие Венгриин киноартистка Вера Венцель угаа зохидоор зураглаа. Тэрэнэй гүнзэгы хара нюдэнэй уйтайшаг хараса, үлэ мэдэг һалганаһан хоолой, үндэр, нариихан дүрсэ харагшадай һанаанда үлэнэ ёһотой. Итальян суута поэт ба драматург Д' Аннунцио гэгшын образые Ролан Быковэй яажа гүйсэдхэһые буруушаахаар лэ байгаа. Даншье һаа тэнэгээр, холын болдолгүй, ахир хүн мэтээр Д' Аннунцио харуулагдаба хэбэртэй. Хайран бэлигээ, наһанайнгаа ехэ ажалые фашизмын сабхида һайн дураараа гэшхүүлжэрхёод, хожомынь сэдьхэлэй зоболондо аймшагтайгаар нэрбүүлжэ үхэһэн хүн гээшэ аал гэжэ этигэхээр бэшэ шэнги байна.

Революциин түйлалтануудые абархын тула дэлхэйн гүрэнүүдтэй эбтэйгээр ажаһууха али алинда ашатай, туһатай харилсаа холбоо тогтоохо тухай Ленинэй захяа мүнөөдэр хэзээ хэзээнэйхиһээ тодоор һанагдана. Энэл бодол дүршэл ехэтэ кинорежиссёр Александр Зархигай (фильмын сценариие тэрэ Владлен Логиновтой суг бэшээ) шэнэ фильмын идейнэ гол утаһан болоно. Тиимэһээл дэлхэйн ехэ гүрэнүүдэй хоорондохи хёмороо зүришэлдөөе үгы болгожо, амгалан харилсаа тогтоохо тухай хөөрэлдөөнүүдэй боложо байһан үенүүд фильм соо тобойлгогдожо, публицистическэ удхань тодоор гаргагданхай. Эб найрамдал, харилсаа холбоон тухай хэлсээнүүдэй хэды хүшэрөөр, дипломатикын орёо замаар түйлагдадаг байһыешье Москвагай кинематографистнуудай шэнэ бүтээл харуулна. Фильмын үшөө нэгэ сэнтэй шанар гэхэдэ, Октябриин Хубисхалай үлгын дэргэдэ зогсоһон дүлэтэ революционернүүдэй, совет залуу гүрэниие бүрин эрхэтэ, хүсэн түгэлдэр гүрэнүүдэй зэргэдэ гаргалсаһан политическэ ажал ябуулагшадай мартагдашагүй образуудые һэргээжэ, шэнэ үеын харагшадые тэдээнтэй танилсуулна.

«Чичерин» гэжэ нэрэтэй шэнэ фильмын бүхэсоюзна премьерэ октябриин 31-дэ боложо, оронноймнай мянгаад шахуу кинотеатрта харуулагдаба. Манай республикын ниислэлэй «Дружба», «Прогресс» кинотеатрнуудта «Чичеринэй» премьерэ һонирхолтойгоор, олон зоной хабаадалгатайгаар үнгэрөө. Хотын киносетиин хүдэлмэрилэгшэдэй табиһан асуудалнуудта харагшад харюусахадаа, шэнэ фильмын найруулгын һайн талануудые, публицистическэ хурса удхые онсолон тэмдэглэһэн байна. Мүн киногой хүдэлмэрилэгшэд харагшадай олон асуудалда харюусажа, буулгабариин бүлэгэй тус фильм дээрэ яажа хүдэлһэн тухай, гол рольнуудые гүйсэдхэгшэд тухай хөөрэжэ үгэһэн байха юм.

Шэнэ фильм республикымнай экрануудта амжалтатайгаар харуулагдажа эхилбэ. Тэрэниие хараһан хүн бүхэн юрэнхы мэдэсээ үргэдхэхэһөө гадна киногой искусствын шэнэ бүтээлэй уран шэнжэнүүдтэ урмашан баясаха байха.

Б. ДАМБАРИНЧИНОВА.

ТЕАТРТА ДУРАТАЙШУУЛДА

Республикымнай театрнууд ээлжээтэ сезоноо нээжэ, харагшадайнгаа анхаралда олон тоото зүжэгүүдые дурадхажа эхилбэ. Байгша оной ноябриин 1-дэ М. Горькиин нэрэмжэтэ республиканска научно-методическа универсальна библиотекын дэргэдэхи клубай — театральна гостиныр засодани тон һонирхолтойгоор үнгэрэгдэбэ. Театрнуудай шэнэ сезоноо нээһэн баярта энэ заседаниин хүдэлмэри зорюулагдаа. ВТО-гой Буряадай отделениин түлөөлэгшэд, театрнуудай ажал ябуулагшад болон артистнууд энэ уулзалгада хабаадаһан.

Ленинэй орденто оперо болон баледэй академическэ театрай түлөөлэгшэд — режиссер, Буряадай АССР-эй искусствын габьяата ажал ябуулагша Г. М. Майорова, литературно-уран һайханай таһагые даагша Л. Н. Намсараева гэгшэд найруулан табигдаха шэнэ зүжэгүүд тухай дэлгэрэнгыгээр хөөрэжэ үгөө. Амжалтатайгаар үнгэрэгдэһэн зунай гастрольнууд, шиидхэгдээгүй асуудалнууд тушаа мүн лэ тодорхойлогдоо.

Буряадай АССР-эй арадай артист Евгений Путивец, артист Александр Родин гэгшэд үгэ хэлэхэдээ, Гүрэнэй ород драмын театрай шэнэ репертуар, ерээдүйн зүжэгүүд дээрэ тогтоо. Тиихэдэ театрайнгаа коллективэй бэелүүлхэ зорилгонууд тухай тэдэнэр хөөрэһэн байна.

Х. Намсараевай нэрэмжэтэ буряад драмын академическэ театрай мэдээжэ артистнууд —РСФСР-эй габьяата артистка Лариса Егорова, республикын арадай артистка Дарима Сангажапова гэгшэд харагшадтаа, мүнөө үеын эрилтэнүүдтэй зохилдуулан, өөһэдынгөө зохёохы ажал тухайгаа хөөрэжэ үгөө.

Гүнзэгы удхатай зүжэгүүдые найруулан табиха, актерой болон режиссерой бэлиг шадабариие хүгжөөхэ, харагшадтаяа харилсаа холбоо байгуулха тухай хөөрэлдөөн эндэ суглараагшадые ехэтэ һонирхуулаа. ВТО-гой Буряадай отделениин консультант Н. М. Смирнов энэ уулзалгада хабаадажа, үгэ хэлээ.

Байгша оной май һара соо театральна искусстватай харагшадаа дүтөөр танилсуулха гэһэн үүргэтэй энэ клуб нээгдээ һэн. Республиканска библиотекын литература болон искусствын таһагай (даагшань И. И. Богомолова), мүн ВТО-гой Буряадай отделениин хүдэлмэрилэгшэдэй үүсхэлээр энэ клуб, тусхайлбал, театральна гостинна эмхидхэгдэһэн байна. Клубай тон эдэбхитэй гэшүүдые бүридүүлхэ, театральна искусствые олоной дунда тарааха, нэбтэрүүлхэ, харагшадтай нягта холбоо байгуулха гээшэ энэ нэгэдэлэй гол зорилгонууд болоно. Саашадаа энэ клуб театрнуудай мэдээжэ ажал ябуулагшадтай хүн зониие танилсуулха, һурагшадай дунда мэргэжэл шэлэлгын хүдэлмэри ябуулха гэһэн түсэбтэй.

Н. ХАДАХАНОВА,
М. Горькиин нэрэмжэтэ республиканска библиотекын хүдэлмэрилэгшэ.

МУЗЕЙН ҺАРАНУУД

Һүүлэй үедэ музейнүүд хүн зониие хүмүүжүүлгэдэ ехэ үүргэ дүүргэдэг болоо. Тиин музейн хүдэлмэрилэгшэд һургуулинууд болон һуралсалай дунда ба дээдэ гуламтануудай һурагшад, студентнүүдэй, мүн партийнэ, комсомолой һуралсалда ехэ удха шанартай хэмжээ ябуулгада эдэбхитэйгээр хабаадалсана. Тиимэһээ партийнэ, профсоюзай, комсомолой организацинууд олониитын дунда үзэл сурталай, соёлой хүдэлмэри ябуулхадаа, музейнүүдэй хүдэлмэритэй эдэнэрые танилсуулха гэжэ оролдодог болоо.

Республикын нэгэдэмэл музейн эрдэмтэ хүдэлмэрилэгшэд соёлой хүдэлмэрилэгшэдэй V съездые угтуулан ажахы, предприятинуудаар ябажа, һонирхолтой уулзалга, хөөрэлдөөнүүдые үнгэргэхэ тусхай һара соносхоһон байна. Мэнэ һаяхана эдэнэр Ивалгын районой Хурамша, Орочго, Сотниково болон Ивалга тосхонуудай ажалшад, малшад, таряашад, һурагшадтай уулзалга үнгэргэбэ. Тиихэдээ эдэнэр нүүдэл выставкэ абажа ябаһан байгаа. Тэдэнэйнь дунда Хангаловай нэрэмжэтэ түүхын музейн «Буряад ороной сэрэгшэд Эсэгэ орноо хамгаалгын Агуу ехэ дайнай үедэ», Сампиловай нэрэмжэтэ уран һайханай музейн «Буряадай уран зураашад съездһээ съезд хүрэтэр», Байгаалиин музейн «Шубуудэй аймагта», этнографическа музейн «Декабристнууд Буряад орондо» гэһэн выставкэнүүд, мүн бусад һонирхолтой экспонадууд олоной үзэмжэдэ табигдажа, тэдэнэй зүгһөө һайшаагдаа. Мүн музейн хүдэлмэрилэгшэд ажалшадта лекци уншаһан, олон тоото асуудалнуудта харюусаһан байгаа.

Агуу ехэ Октябриин 70 жэлэй ойдо зорюулагдаһан нэгэдэмэл музейн эрдэмтэ хүдэлмэрилэгшэд республикын олон районуудаар музейн һаранууды соносхохоор хараална.

В. ГУНЗЫНОВ,
манай штатнабэшэ корр.

УНШАГШАДТАЯА УУЛЗАБА

Максим Горькиин нэрэмжэтэ республиканска библиотекэ соо «Совет Буряад ороной литература» гэһэн выставкэ нээгдэбэ. Тус выставкэ республикын соёлой хүдэлмэрилэгшэдэй V съездэ зорюулагдаһан байна.

Выставкэ дээрэ Буряад ороной уран зохёолшодой олон тоото номууд табигдажа, библиотекэдэ ороһон ажалшадай анхарал татана. Мүн библиотекын хүдэлмэрилэгшэд республикын уран зохёолшодтой уншагшадтайнь уулзалга эмхидхэнэ. Тиимэ нэгэ уулзалга драматург Доржи Эрдынеевтэй һаяхан үнгэргэгдэбэ. Тэрэнэй бэшэһэн «Бальжин хатан» гэһэн зүжэгынь Хоца Намсараевай нэрэмжэтэ буряад драмын академическэ театрта амжалтатайгаар табигдажа байнхай.

Уншагшад болон номой автор хоёрой дунда һонирхолтой хөөрэлдөөн боложо үнгэрбэ.

Выставкын үедэ тус библиотекэ соо республикын уран зохёолшод саашадаашье ерэжэ, уншагшадтайгаа уулзажа, тэдэнэрэй һонирхоһон асуудалнуудта харюусаха юм.

Т. ЦЫРЕНОВА.

ПРАВДА БУРЯТИИ

Нэгэдэхи, хоёрдохи болон гурбадахи хуудаһануудта. «Октябриин замаар, революционно зохёон байгуулхы ёһоор» — Агуу ехэ Октябриин социалис революциин 69-дэхи ойдо зорюулагдажа, 1986 оной ноябриин 6-да Кремлиин Съезднүүдэй ордон соо болоһон баярай заседани дээрэ нүхэр Е. К. Лигачевой хэһэн элидхэл. «Ашаг үрэ ехэтэй техникээр хүдөө нютагые түргэнөөр хангаха» — ТАСС-ай материал. СССР-эй оборонын министрэй приказ. «Республикын ажалай эршэ» — материалнуудай суглуулбари.

Дүрбэдэхи хуудаһанда. «Комиссары» — А. Румянцевай

Сонхир экран

АГУУЕХЭ ОКТЯБРИИН СОЦИАЛИС РЕВОЛЮЦИИН 69 ЖЭЛЭЙ ОЙ

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

Москва. 9.00—Время. **Улаан-Үдэ.** 9.50 — **Соведүүдэй талмай. Агуу ехэ Октябриин социалис революциин 69 жэлэй ойдо зорюулагдаһан Улаан-Үдэ хотын ажалшадай түлөөлэгшэдэй һайндэрэй жагсаал.** Москва. 11.45 — Скульптор Н. А. Андреевэй «Лениниана». 12.05 — «Диалог о мире» — баримтата фильм. **Американ ба совет залуушуулай түлөөлэгшэд хабаадаха.** 13.15 — «Нас водила молодость» — 3 серитэй уран һайханай фильм. 1-дэхи сери. 14.20 — СССР-эй арадуудай дуу, хатар. 14.50 — **Москва. Улаан талмай. Агуу ехэ Октябриин социалис революциин 69 жэлэй ойдо зорюулагдаһан сэрэгэй парад ба ажалшадай жагсаал.** Һүүлэрнь.—Пионернүүдэй һайндэрэй жагсаал. 17.30 — «В. И. Ленин. Страницы жизни» — олон серитэй фильм. 1-дэхи фильм. 18.35 — Эдир дуушадай конкурс. 19.35 — «Депутат Балтики» — уран һайханай фильм. 21.15 — Киноконцерт. 22.00 — **Агуу ехэ Октябриин социалис революциин 69 жэлэй ойдо зорюулагдаһан сэрэгэй парад**

МАНАЙ АДРЕС, ТЕЛЕФОНУУД: ИНДЕКС 670000

УЛАН-УДЭ, ул. КАЛАНДАРИШВИЛИ, 23, редактор — 2-50-96, приемная —2-54-54, зам. редактора — 2-68-08, зам. редактора — 2-62-62, отв. секретарь — 2-50-52, секретариат — 2-66-76; отделы: партийной жизни — 2-60-91, пропаганды—2-56-23, промышленности и строительства — 2-61-35, сельского хозяйства — 2-64-36, 2-63-86, советского строительства и быта — 2-69-58, культуры и школ — 2-60-21, 2-57-63, информации—2-34-05, переводов —2-54-93, писем и селькоров — 2-67-81, корректорская — 2-33-61, выпускающие—2-35-95, Собственные корреспонденты: п. Баргузин — 91-1-44, г. Закаменск — 34-33, п. Кырен — 91-7-18, Северобайкальск — 35-73 п. Хоринск — 55-6-99.

Республиканская типография Го[...]ственного комитета Бурятской А[...] делам издательств, полиграфии [...]ной торговли. г. Улан-Удэ, ул. Лен[...] Н-01333. Заказ 22 257. Индекс